

Velferðarnefnd Alþingis

Umsögn velferðarráðs Akureyrarbæjar vegna þingskjals 123.

Frumvarp til laga um breytingu á barnaverndarlögum nr. 80/2002 (refsing við tálmun eða takmörkun á umgengni).

Í greinargerð með frumvarpinu er lagt til að tálmanir eða takmörkun á umgengni barns við annað foreldri sitt verði gert að jöfnu við vanrækslu eins og hún er skilgreind á grunni barnaverndarlaga en nú er notað við svokallað SOF kerfi sem stefnt er á að fái endurskoðun hjá Barnaverndarstofu. Í SOF kerfinu er talað um tilfinningalega vanrækslu sem eina tegund vanrækslu. Það þyrfti að ígrunda vel kosti og galla þess að gera tálmanir eða takmarkanir á umgengni barns við annað foreldrið að tilkynningarefni á grunni barnaverndarlaga. Hvar sleppir sýslumanni sem vinnur á grundvelli barnalaga og barnaverndaryfirvöldum sem vinna á grundvelli barnaverndarlaga.

Deilur á milli foreldra er varðar umgengni og forsjá hefur hingað til ekki flokkast undir tilkynningarefni á grunni barnaverndarlaga. Hins vegar eru mörg dæmi þess að mál barna séu til könnunar og meðferðar á grunni barnaverndarlaga á sama tíma og foreldrar eru að deila sín á milli um umgengni eða forsjá hjá sýslumanni eða dómstólum. Reynt hefur verið að setja skýr mörk í efninu, þ.e. hvaða þættir gera mál þessara barna að barnaverndarmáli. Oft eru finar línur og jafnvel óljósar þarna á milli.

Ráðgjafar hjá sýslumanni hafa í einhverjum tilvikum tilkynnt mál til barnaverndarnefnda enda ber þeim skylda til þess sbr. 17. gr. bvl. hafi þeir upplýsingar um að barn búi mögulega við óviðunandi uppeldisaðstæður, verði fyrir ofbeldi eða annarri vanvirðandi háttsemi eða stofni heilsu sinni og þroska í hættu.

Fyrir breytingu á málsmeðferð þessara mála hjá sýslumanni árið 2013 unnu starfsmenn barnaverndar umsagnarmál að beiðni sýslumanns og framfylgdi úrskurðum um umgengni þegar þeir lágu fyrir og sýslumaður leitaði eftir aðstoðar barnaverndar. Þessi mál voru ávallt aðskilin frá málum sem unnin voru á grundvelli barnaverndarlaga. Eftir að sýslumaður tók alfarið við vinnslu þessara mála þótti skjóta nokkuð skökku við hversu fáir ráðgjafar/sáttaaðilar voru ráðnir í þessi verkefni miðað við umfangið. Má gefa sér að það þyrfti að ráða fleiri ráðgjafa/sáttaaðila til að hafa möguleika á að vinna málin með skilvirkari hætti og bæta málsmeðferð og jafnvel opna aftur fyrir þann möguleika að vinna málin í samvinnu við barnavernd. En sáttameðferð ætti frekar að vera sá grundvöllur sem aðstoðar foreldra/forráðamenn við að ná árangri í umgengnismálum í stað refsingar.

Tálmanir og takmarkanir á umgengni tíðkast því miður og geta ástæðurnar verið margvíslegar. Það foreldri sem ætlar sér að tálma umgengni vegna t.d. fíknivanda hins foreldrisins mun að öllum líkindum ekki afhenda barn í umgengni jafnvel þó að fangelsisrefsing liggi við. Ljóst er að í núverandi löggjöf eru fyrir hendi ákveðin úrræði til að sporna við tálmunum, líkt og dagsektir, fjárnám og innsetning. Þessar leiðir eru til staðar í löggjöfinni en vandinn við nógildandi úrræði er fyrst og fremst hve marklausar þær verða þar sem það tekur svo langan tíma að leysa úr málum hjá sýslumanni. Lausnin við tálmunum og takmörkunum á umgengni væri því frekar að mati umsagnaraðila að auka fjárveitingar til sýslumannsembætta til þess að auka málshraðann á umgengnismálum til muna og eftir atvikum einnig barnaverndar, þar sem samvinna milli embætta gæti verið lykilþáttur í málum sem þessum. Ekki er að sjá hvernig refsíákvæði sé til þess fallið að einfalda málin og auka málshraðann. En álagið á barnaverndarkerfinu og sýslumannsembættum er nú þegar mjög mikið.

Ef markmiðið með frumvarpi þessu er að sporna við tálmunum þá þarf að virkja núverandi kerfi betur. Eins og áður sagði eru úrræðin fyrir hendi en þau eru ekki skilvirk. Málsmeðferðin hjá sýslumanni í dag er ekki skilvirk, hvert skref tekur marga mánuði sem er óásættanlegt og þjónar ekki hagsmunum barna. Má velta því fyrir sér hvort stór ástæða fyrir því hversvegna fólk gefst upp í tálmunarmálum sé vegna þess að fólk horfir á mánuðina líða og ekkert gerist í málinu þeirra. Mikilvægt er í þessu samhengi að aðstoða fólk sem á í umgengnisdeilum. Það kann að vera að barnavernd geti komið þar að og menn horfi aftur til baka fyrir breytinguna á barnalögum nr. 61/2012 og nýtt meira samvinnu sýslumanns og barnaverndar eins og áður hefur komið fram. Mikilvægt er að skoða þessi mál í stærra samhengi með hagsmuni og velferð barnsins að leiðarljósi.

Tálmanir og takmarkanir á umgengni er málefni sem varðar velferð barna samfélagsins. Oft er í þessum málum um langvinn og erfið mál að ræða sem eru andlega erfið fyrir þolendur, þann sem tálmun beinist að og ekki síður barnsins og vissulega þarf að vinna að því bráðan bug.

Með endurskoðun á málsmeðferð hjá sýslumanni auk aukinnar samvinnu við barnavernd er hægt að gera kerfið okkar skilvirkara og ná þeim markmiðum sem að er stefnt með umræddu frumvarpi, þ.e. að tryggja að réttindi barns til umgengni við báða foreldra sé í hávegum haft, enda skiptir það verulegu máli fyrir velferð barnsins.

Ljóst er að börn eiga rétt á að umgangast báða foreldra sína, nema það sé talið andstætt hagsmunum þeirra. Á foreldrum hvílir sú skylda að grípa til þeirra ráðstafana sem við verður komið til þess að tryggja að sá réttur sé virtur. Mikilvægt er því að bregðast við ef þessi réttindi eru ekki virt, með hagsmuni barna að leiðarljósi. Hins vegar telur velferðarráð Akureyrarbæjar það ekki vera í samræmi við hagsmuni barna að umgengnistálmun eða takmörkun á umgengni verði gerð refsiverð, en Akureyrarbær samþykkti í janúar 2019 aðgerðaráætlun um innleiðingu Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna.

Því miður er sú staða í þjóðfélaginu að sum börn njóta verulega takmarkaðrar eða jafnvel engrar umgengni við annað foreldri sitt. Málin eru eins misjöfn og þau eru mörg og ástæður þess að umgengni á sér ekki stað getur verið mjög mismunandi. Hægt er að taka undir það að ákveðin úrræði þurfa að vera fyrir hendi, en í samræmi við hagsmuni barna telur umsagnaraðili að sektir og fangelsisrefsing við tálmunum teljist mjög harkaleg viðbrögð og sé frekar til þess fallið að auka deilur foreldra og þar með togstreitu í lífi barns.

Að því sögðu styður velferðarráð Akureyrarbæjar því ekki umrætt frumvarp og skorar á þingmenn að horfa á málið í stærra samhengi með það að markmiði að hægt verði að leysa hratt og örugglega úr tálmunarmálum, í samræmi við hagsmuni og vilja barns í hverju máli.

Að lokum skal þess getið að umrætt frumvarp var einnig lagt fyrir barnaverndarnefnd Eyjafjarðar til umræðu.

Virðingarfyllst,
f.h. sviðsstjóra fjölskyldusviðs

Halldóra K. Hauksdóttir, lögfræðingur

Samþykkt á fundi velferðarráðs Akureyrarbæjar 6. nóvember 2019.

Broager, Denmark, on the 31th of October 2019

Dear Members of Parliament of Althingi
Dear Lawmakers

We are the parents of the first woman/mother in the world, who in 2010 was imprisoned for protecting her child from a mentally and physically violent father.

With anxiety we attend the process in Iceland with the new proposal to change of law of the land, which would imprison mothers for until five years.

According to our experience we strongly advise you not to give your acceptance to this proposal. The certain victims of such legislation will be the children.

In addition such law will be against human rights.

We are willing to initiate you further in our experience, if you wish.

Yours sincerely

Anne Lyster
Organist

Jens Lyster
Dr. theol. h.c.

Address: Drosselvænget 8, DK-6310 Broager, Danmark
E-mail: jensblyster@gmail.com

Nefndasvið Alþingis
Velferðarnefnd
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík 24. október 2019

Meðfylgjandi er umsögn Barnaheilla - Save the Children á Íslandi um frumvarp til laga um breytingu á barnaverndarlögum, nr. 80/2002 (refsing við tálmun eða takmörkun á umgengni) (Þingskjal 123 — 123. mál, 150. löggjþ.)

Virðingarfyllst,
f.h. Barnaheilla - Save the Children á Íslandi

Erna Reynisdóttir,
framkvæmdastjóri

Umsögn Barnaheilla – Save the Children á Íslandi um frumvarp til laga um breytingu á barnaverndarlögum nr. 80/2002 (refsing við tálmun eða takmörkun á umgengni)

Barnaheill – Save the Children á Íslandi þakka fyrir tækifærið sem þeim er veitt til að gera umsögn um ofangreint frumvarp.

Þegar fyrir liggur að stjórnvald hefur úrskurðað um að umgengni milli barns og foreldris skuli eiga sér stað ber að fara eftir úrskurði. Í öllum tilfellum er þó mikilvægt að horfa heildrænt á málefni hvers barns og taka ákvarðanir með það sem barni er fyrir bestu í forgrunni. Fjölskyldur í slíkum aðstæðum þarf að aðstoða og veita stuðning til að vinna úr samskiptavanda sínum eins og best er hægt barnsins vegna. Það er að mati samtakanna ótækt að barn sé í miðjum átökum foreldra sinna lengur en nauðsyn krefur. Bregðast þarf við með úrræðum sem virka og sem tryggja að allir gangi frá þeim með reisn og betri líðan.

Í umræðum um tálmun á umgengni og um rétt barna til að umgangast og þekkja bæði foreldri sín er sjaldan minnst á rétt barnsins til að tjá skoðun sína og skyldu foreldra og stjórnvalda að taka réttmætt tillit til skoðana barns, sérstaklega en þó ekki aðeins, í samræmi við hækkandi aldur og þroska barnsins. Barn á vissulega rétt á að umgangast bæði foreldri sín en því ber ekki skylda skv. Barnasáttmálanum að umgangast bæði foreldri sín.

Samtökin draga í efa að fangelsisrefsing foreldris verði nokkurn tíma barni fyrir bestu og hvetja því til þess að aðrar leiðir verði farnar við að stuðla að samvinnu foreldra. Aðrar leiðir hljóta að mati samtakanna að vera árangursríkari og færar.

Notast skal við bestu þekkingu sem til er og leita fanga í erlendar rannsóknir og reynslu. Mikilvægt er að tryggja að börn búi við sömu og jafngóða þjónustu hvarvetna á landinu, að öll sýslumannsembættin hafi sérmenntað starfsfólk til að vinna að umgengnis- og forsjármálum og sáttameðferð. Styrkja ætti sáttamiðlunarúrræðið hjá sýslumannsembættum alls staðar á landinu og leggja meiri áherslu á fjölskylduráðgjöf á fyrri stigum ágreinings. Jafnframt þarf að efla úrræði barnaverndaryfirvalda til þess að koma á umgengni hjá því foreldri sem beitt er óréttmætri tálmun, en þá einungis að undangengnu greinargóðu og heildstæðu mati barnaverndaryfirvalda þannig að tryggt sé að ekki verði komið á umgengni í þeim málum þar sem tálmun er beitt til þess vernda barnið fyrir ofbeldi.

Það er gríðarlega mikilvægt að vinna gegn alvarlegum foreldraágreiningi eins og kostur er og að koma foreldrum til hjálpar við að styrkja sig sem einstaklinga og sem foreldra.

Barnaheill telja mikilvægt að vekja samfélagið til meðvitundar um stöðu barna sem búa við umgengnistálmanir og hvetja til samstarfs stjórnsýslunnar og fagsamfélagsins um frekari rannsóknir, þróun þekkingar og bætt verklag. Samtökin mæla með að skoðað verði gaumgæfilega hvaða aðferðum hefur verið beitt á hinum Norðurlöndunum t.a.m. og nýta bestu aðferðir þaðan.

Barnaheill vinna að bættum mannréttindum barna og leggja mikla áherslu á vernd barna gegn ofbeldi og vanrækslu sem þau eiga rétt á samkvæmt Barnasáttmálanum. Börn eiga líka rétt á að þekkja og umgangast báða foreldra sína sem og að njóta umönnunar þeirra eftir því sem unnt er. Vanræksla þeirra réttinda er því brot gagnvart barni. Alltaf þarf þó að muna eftir að hlusta á, hlusta eftir og virða skoðun barnsins, hvernig sem hún birtist, og gera heildstætt mat á því hvað barni er fyrir bestu.

Reykjavíkurborg

Barnavernd Reykjavíkur

Alþingi

b.t. Velferðarnefndar

Austurstræti 8-10

150 Reykjavík

Reykjavík, 22. október 2019

Efni: Umsögn Barnaverndar Reykjavíkur um frumvarp til laga um breytingu á barnaverndarlögum, nr. 80/2002 (refsing við tálmun eða takmörkun á umgengni), 150. löggjafarþing 2019 - 2020. Þingskjal 123 – 123. mál.

Vísað er til tölvupósts frá nefndasviði Alþingis, dags. 17. október 2019, þar sem gefinn var kostur á að senda inn umsögn um frumvarp til laga um breytingu á barnaverndarlögum nr. 80/2002. Meðfylgjandi er umsögn frá Barnavernd Reykjavíkur.

Vísað er til umsagnar frá barnaverndarnefnd Reykjavíkur, dags. 29. maí 2017, um frumvarp til laga um breytingu á barnaverndarlögum nr. 80/2002, sem lögð var fyrir 146. löggjafarþing 2016 – 2017.

Vísað er til umsagnar frá Barnavernd Reykjavíkur, dags. 3. júní 2019, um frumvarp til laga um breytingu á barnaverndarlögum, nr. 80/2002 (refsing við tálmun eða takmörkun á umgengni), sem lögð var fyrir 149. löggjafarþing 2018 – 2019. Þingskjal 126 – 126. mál.

Barnavernd Reykjavíkur er reiðubúin að mæta á fund velferðarnefndar sé þess óskað til þess að skýra betur umsagnir sínar.

Virðingarfyllst
f.h. Barnaverndar Reykjavíkur

Katrín Helga Hallgrímsdóttir
skrifstofustjóri lögfræði og stjórnsýslu

Sigrún Þórarinsdóttir
skrifstofustjóri ráðgjafar

Alþingi, nefndasvið
Austurstræti 8 - 10
150 REYKJAVÍK

BARNAVERNDARSTOFA

Reykjavík, 5. nóvember 2019
Tilvísun: 2019010031/33

Efni: Umsögn – Frumvarp til laga um breytingu á barnaverndarlögum nr. 80/2002 (refsing við tálmun eða takmörkun á umgengni) – 123. mál.

Barnaverndarstofa vísar til erindis nefndarsviðs Alþingis, dags. 17. október sl. þar sem stofunni var gefið tækifæri til að gefa velferðarnefnd Alþingis umsögn um frumvarp til laga um breytingu á barnaverndarlögum nr. 80/2002 (refsing við tálmun eða takmörkun á umgengni), 123. mál. Þakkar Barnaverndarstofa fyrir að fá tækifæri til að tjá sig um frumvarpið.

Barnaverndarstofa vísar fyrri umsagna stofunnar, dags. 27. maí 2017 og 7. júní 2019, þar sem m.a. kemur fram það sjónarmið Barnaverndarstofu að í málum þar sem lögheimilisforeldri hefur áhyggjur af öryggi og velferð barns hjá umgengnisforeldri sé fráleitt að beina aðgerðum að lögheimilisforeldri fyrir að vernda barn sitt. Hvað varðar þau tilvik þar sem um er að ræða tilhæfulausar tálmanir tekur stofan undir það sem fram kemur í frumvarpinu um að brýnt sé að koma á breyttu fyrirkomulagi þar sem foreldrum og börnum er tryggður réttur til samveru. Hins vegar lýsir Barnaverndarstofa yfir efasemdum um hvort það fyrirkomulag sem lagt er til í frumvarpinu sé hentugt til að ná fram þeim tilgangi, eða samræmist við bestu hagsmunum barns, sbr. 3. gr. Barnasáttmálans.

Barnaverndarstofa mælir í samræmi við framangreint ekki með því að umrætt frumvarp verði samþykkt en mælir með því að velferðarnefnd Alþingis beini því til þingmannanefndar um breytingar í þágu barna sem starfar í samvinnu við félagsmálaráðuneytið og stýrihóp Stjórnarráðsins í málefnum barna, að móta tillögur til þess að unnt verði að tryggja skjóta rannsókn mála þar sem raunverulega eru áhyggjur af barni hjá umgengnisforeldri og hins vegar skjótvirkari leið til þess að koma á umgengni með því að beina aðgerðum gegn lögheimilisforeldri en ekki gegn barninu. Er Barnaverndarstofa reiðubúin að koma að slíkri vinnu verði þess óskað.

Barnaverndarstofa mælir jafnframt með því að ráðist verði sem fyrst í heildarendurskoðun bæði barnalaga og barnaverndarlaga, m.a. með það fyrir augum að skýra

verkefnasvið skv. hvorum lögum og taka með beinum hætti á því hvernig samstarf yfirvalda skv. umræddum lögum á að vera þegar verkefnin skarast. Í því sambandi veitir Barnaverndarstofa upp þeirri hugmynd að komið verði á fót sérstöku stjórnvaldi sem fari með yfirstjórn mála í þeim málaflokkum sem varða börn, s.s. skv. barnalögum, barnalögum og ættleiðingarlögum. Slíku stjórnvaldi væri m.a. hægt að fela samhæfingu mála sem nú eru til meðferðar hjá sýslumannsembættum landsins, sem sögulega séð hafa verið að sinna annars konar verkefnum en kveðið er á um í barnalögum. Slík stofnun verði til þess fallin að efla og styrkja réttindi og stöðu barna í jafn viðkvæmum málaflokkum og áðurnefnd lög varða. Bendir Barnaverndarstofa í þessu sambandi á að jafnvel væri hægt að útvíkka hlutverk stofunnar til að koma að þessum málum með framangreindum hætti. Einnig væri hægt að skoða það hvort barnaverndaryfirvöld sveitarfélaga í breyttu þjónustukerfi ættu að sinna þessum verkefnum og Barnaverndarstofa samhæfingaraðili, enda gæti verið hagræði í því að stjórnvöld sem fyrst og fremst hafa það hlutverk að hlúa að hagsmunum barna sinni þessum málum.

Barnaverndarstofa veitir velferðarnefnd Alþingis fúslega allar nánari upplýsingar og skýringar sem þörf er á verði óskað eftir því og er reiðubúin að mæta á fund nefndarinnar verði þess óskað.

Virðingarfyllst,
f.h. Barnaverndarstofu

Hafdis Una Guðnýjardóttir

lögfræðingur

Til: Velferðarnefnd Alþingis,

Efni: Umsögn við frumvarp til laga um barnaverndarlög (refsing við tálmun eða takmörkun á umgengni), 123. mál.

Félag einstæðra foreldra hefur fimmtíu ára reynslu af því að styðja við og standa með einstæðum foreldrum. Hlutverk félagsins hefur breyst í áranna rás enda hefur hagsmunahópurinn farið örtvaxandi og aðstæður hans verið síbreytilegar. Sem dæmi má nefna að feður eru farnir að taka jafnan þátt í uppeldi barnanna sinna og leita til jafns við mæður eftir þjónustu félagsins. Þá hefur skilnaðartíðni aukist gríðarlega og mega 40% barna á Íslandi búast við því að lifa í fjölskyldum einstæðra foreldra hluta úr sínum uppvaxtarárum.

Reynsla þeirra sem að félaginu koma sýnir að einstæðir foreldrar þurfa fyrst og fremst stuðning. Felstir sem leita til félagsins gera það til þess að fá aðstoð við samskipti, stuðning við tilfinningalegum vanda, upplýsingar um rétt sinn eða stuðningsviðtöl í tengslum við þungan fjárhagslegan róður. Inn á borð félagsins hafa ekki komið mörg tálmunarmál í gegnum áratugina og þegar það hefur gerst hefur vandinn verið fjölþættari þ.e. tengd geðrænum- og/eða fíkniefnavanda, seinfærni eða engri færni til þess að eiga í lágmark samskiptum, grun um ofbeldi eða vanrækslu og þeir aðilar sem sakaðir eru um tálmun eru örvæntingarfullir og í vanda í tengslum við samskipti og umönnun barna sinna. Mælir félagið alfarið gegn því að það séu hagsmunir barna að fangelsa foreldri í þessari stöðu og telur félagið það afar þversagnarkennt þar sem upphaflegur vandi tengist einmitt minni umgengni við annað foreldri. Að grípa til refsinga og fangelsisvistunar í slíkum aðstæðum er engin lausn heldur mun það skapa meiri vanda og sársauka hjá bæði foreldrum og barni.

Langflest mál sem koma inn á borð FEF leysast með farsælum hætti enda starfar þar fagfólk sérhæft í sáttarmiðlun og félagsráðgjöf með áralanga reynslu af því að leiðbeina foreldrum. Félagið gefur út tugi sáttarvottorða á ári auk þess sem það auðveldar samtal, leiðbeinir með réttindi og veitir stuðning. Bið eftir þjónustu félagsins eru að meðaltali tveir til þrír dagar, en veittur er stuðningur símleiðis á skrifstofutíma. Bið eftir sáttarmeðferð hjá

Sýslumannsembættum eru fjórar til sex vikur, þar er ekki hægt að fá akút ráðgjöf og stuðning í erfiðum málum símleiðis eða með öðrum hætti. Telur félagið að þarna liggi einn helsti vandinn, þ.e. að sólahrings stuðningur, ráðgjöf og samtal við 8-12% skilnaðarforeldra þar sem vandinn er verulega umfangsmikill er ekki til staðar. Færast þessi mál inn í þunga stjórnarsýslu, lögfræði og oft dómsmál. Verða yfirvöld að grípa til mun víðtækari fyrirbyggjandi aðgerða sem og neyðarþjónustu áður en hægt er að skoða hvort refsing hjálpi einhverjum, börnum eða foreldrum í þessum hópi.

Mælist FEF til þess að hið opinbera setji fyrst á laggirnar fjölskylduverndarskrifstofur með sólahringsþjónustu þar sem fólk í ágreiningsvanda getur leitað aðstoðar, fengið faglega ráðgjöf í einstaka málum og stuðning á meðan á deilunum stendur. Með þessum hætti má draga verulega úr þeim fjármunum og tíma sem þessi hópur myndi annars eyða í skriflegar lögfræðdeilur sem geta tekið allt að 3-4 árum í kerfinu. Gríðarlega kostnaðarsamt ferli fyrir fjölskyldur og hið opinbera, hvernig svo sem á það er litið og sýna rannsóknir að hlutaðeigandi málsaðilar eru yfirleitt allir mjög ósáttir með endanlegar niðurstöður.

Niðurstaða: Félag einstæðra foreldra er alfarið á móti frumvarpi til laga um barnaverndarlög (refsing við tálmun eða takmörkun á umgengni), 123. mál.

F.h. Félags einstæðra foreldra,
Stjórn félagsins.

Nefndarsvið Alþingis
Allsherjar- og menntamálanefnd
nefndasvid@althingi.is

Reykjavík, 31. október 2019
149. löggjafarþing, 126. mál

Umsögn: Barnaverndarlög (refsing við tálmun eða takmörkun á umgengni)

778. mál lagafrumvarp 139. löggjafarþingi.

Félag um foreldrajafnrétti lýsir yfir fullum stuðningi við frumvarpið. Með þessari breytingu á barnaverndarlögum verði ólögmet tálmun eða takmörkun á umgengni gerð að barnaverndarmáli eins og annað ofbeldi sem börn verða fyrir af hálfu umsjáraðila sinna.

Tálmun eða takmörkun á umgengni er lokastig foreldraútilokunar (e. Parental Alienation) þar sem annað foreldrið beitir þekktum og skilgreindum aðferðum til að eittra fyrir sambandi barnsins við hitt foreldri þess. Foreldraútilokun er skilgreind sem alvarleg andleg/tilfinningaleg misnotkun á barni og má einnig skoða sem ofbeldi í nánnum samböndum gagnvart útilokaða foreldrinu. Foreldraútilokun og tálmun má þannig skoða sem vanrækslu á barni, brot á réttindum barns og foreldris til samveru, auk samningsbrots á milli foreldra, ágreinings á milli foreldra, forsjár- eða umgengnismáls og margs annars.

Frumvarp þetta lenti því miður strax á einskis manns landinu á milli skotgrafa kynjastríðsins. Fyrir þann vanþroska þingmanna líða þúsundir Íslendinga, barna og foreldra sem eru beitt gríðarlega alvarlegu ofbeldi sem þau munu aldrei jafna sig að að fullu. Svo langt hefur verið gengið að kalla frumvarpið aðför að mæðrum. Það er fráleitur málflutningur og kaldar kveðjur til þeirra mæðra sem hafa misst samband við börnin sín vegna foreldraútilokunar og tálmana.

Félag um foreldrajafnrétti fær að jafnaði inn á borð til sín um 4 ný foreldraútilokunarmál í hverjum mánuði. Í helmingi þessara tilfella er útilokaða foreldrið móðir. Flest eru þau þegar orðin að alvarlegum tálmunarmálum þar sem útilokaða foreldrið hefur ekkert til þess unnið að vera útilokað. Oftast hefur það þegar reynt allar þær leiðir sem í boði eru til að knýja hitt foreldrið til að vinna með því að bestu hagsmunum barnsins sem eru að vera í góðu sambandi við báða foreldra sína.

Séu erlendar rannsóknir á algengi foreldraútilokunar heimfærðar á Ísland má gera ráð fyrir að á bilinu 3.000 til 11.000 foreldrar á Íslandi hafi verið þolendur alvarlegrar útilokunar. Á bak við hvert slíkt foreldri er að minnsta kosti eitt barn sem hefur verið misnotað tilfinningalega með því að innræta því ótta, heift og fyrirlitningu í garð foreldris síns, og þar með sjálfs sín, án þess að fyrir því sé nokkur gild ástæða.

Barnaverndaryfirvöld og sýslumannsembættin sem fara með forsjármál eru ráðalaus gagnvart því ofbeldi sem foreldraútilokun og tálmanir eru. Foreldrar sem beita barn sitt svo alvarlegu ofbeldi eru í raun ófærir um að taka hag barnsins fram fyrir sínar erfiðu tilfinningar í garð hins foreldrisins. Oft vegna persónuleikaröskunar s.s. jaðarpersónuleikaröskunar, sjálfsupphafningar eða siðleysis. Vinsamleg tilmæli sem engin viðurlög eru við því að hunsa munu ekki fá slíka foreldra til að láta af brotum sínum.

Félag um foreldrajafnrétti hvetur þingmenn til að setja skýr viðurlög við því alvarlega ofbeldi sem felst í foreldraútilokun og tálmunum og er tilbúið að koma á fund nefndarinnar hvenær sem óskað verður eftir því.

Sem ítarefni fylgir hér á eftir uppfærð umsögn við fyrri útgáfu frumvarpsins.

Athugasemdir við frumvarp

Félag um foreldrajafnrétti gerir ekki athugasemdir við þær greinar sem fyrir eru í frumvarpinu en leggur til að við frumvarpið bætist ný gr. til viðbótar svohljóðandi:

1. gr. a.

Við 1. mgr. 29. gr. laganna bætist nýr málslíður, svohljóðandi:

e. að foreldri sem barn býr hjá tálmi hinu foreldrinu eða öðrum sem eiga umgengnisrétt samkvæmt úrskurði, dómi, dómsátt foreldra eða samningi þeirra staðfestum af sýslumanni að neyta umgengnisréttar, eða takmarki hann.

Verði 29. gr. barnaverndarlaga breytt á þennan hátt er búið að skilgreina vægara úrræði en því sem felst í en fangelsisvistun. Auk þess er sérstaklega tekið fram í lögum að ekki má beita ákvæðum 29. gr. nema þegar ekki er unnt að beita öðrum og vægari úrræðum til úrbóta eða slíkar aðgerðir hafi verið reyndar án viðunandi árangurs sbr. 2. mgr. 29. gr. laganna.

Tálmun og hindrun á umgengni

Tálmun í barnalögum nr. 76/2003 er skilgreind þannig að foreldri sem barn býr hjá komi með atferli sínu í veg fyrir að barn fái að njóta umgengni við hitt foreldrið eða þann sem á umgengnisrétt við barn samkvæmt úrskurði, dómi, dómsátt foreldra eða samningi þeirra, staðfestum af sýslumanni (Þingskjal 328, 2011–2012). Tálmun felur í sér broti á gagnkvæmum rétti barns og foreldris til umgengni en auk þess felur það í sér ofbeldi sem beinist gegn barni og ofbeldi í nánnum samskiptum (heimilisofbeldi) þar sem ofbeldinu er beint gegn fyrrverandi maka (foreldri barns) og barnið er vitni að.

Réttur barns til umgengni

„Gagnkvæmur umgengnis- og samveruréttur barns við báða foreldra sína nýtur sérstakrar verndar Samnings Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins, Mannréttindasáttmála Evrópu og Stjórnarskrár Íslands. Fjölmargar tillögur hafa komið í því skyni að sporna gegn umgengnistálmunum og hafa þær fengið misjafnar móttökur og fæstar komið til kasta Alþingis“ (Heimir Hilmarsson, 2014).

Þegar heimild til aðfarar til þess að koma á umgengni var sett inn í barnalög nr. 76/2003 var það rökstutt með þeim hætti „að af hálfu Mannréttindadómstóls Evrópu hefur verið litið svo á að skortur á að ríki framfylgi lögmætri umgengnisákvörðun yfirvalda á viðeigandi og fullnægjandi hátt geti talist brot gegn 8. gr. mannréttindasáttmála Evrópu. Lögfesting ákvæðis sem heimilar beina aðfarargerð eykur möguleika á að umgengnisákvörðun verði fullnustuð og er því til samræmis við fyrrgreind sjónarmið“ (Þingskjal 181, 2002–2003).

Stjórn Félags um foreldrajafnrétti fullyrðir að þrátt fyrir ákvæði um beina aðfarargerð til þess að koma á umgengni skv. barnalögum, þá skorti engu að síður á að íslensk stjórnvöld framfylgi lögmætri umgengnisákvörðun yfirvalda á viðeigandi og fullnægjandi hátt. Þannig brjóti íslenska ríkið enn gegn 8. gr. Mannréttindasáttmála Evrópu. Með sama hætti er íslenska ríkið þá að brjóta gegn 9. gr. Samnings Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins.

Í því sambandi er rétt að minna á að Mannréttindadómstóll Evrópu dæmdi Ungverjaland árið 2011 til að greiða föður 32.000 Evrur vegna skorts á að framfylgja lögmætri umgengnisákvörðun á viðeigandi og fullnægjandi hátt. Faðirinn hafði ekki fengið að sjá dóttur sína í þrjú og hálft ár (INCADAT, 2011).

Ofbeldi á barni

Þegar barn verður fyrir ofbeldi, beinu eða er vitni af heimilisofbeldi þá á barnið skilyrðislausan rétt á vernd skv. 19. gr. Samnings Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins. Þar segir að ríki skuli gera allar viðeigandi ráðstafanir til að vernda barn gegn hvers kyns líkamlegu og andlegu ofbeldi, meiðingum, misnotkun, vanrækslu, skeytingarleysi, illri meðferð eða notkun, þar á meðal kynferðislegri misnotkun, meðan það er í umsjá annars eða beggja foreldra, lögráðamanns eða lögráðamanna, eða nokkurs annars sem hefur það í umsjá sinni. Sama grein barnasáttmálans setur þær skyldur á aðildarríki að greina, tilkynna, vísa áfram, rannsaka, taka til meðferðar og fylgjast með tilfellum sem þessum. Sýslumannsembættin hafa ekki heimild til þess að uppfylla 19. gr. Barnasáttmálans öðruvísi en með því að tilkynna umgengnistálmun og annan grun um illa meðferð á börnum til barnaverndar. Barnavernd hefur þær heimildir sem þarf til þess að vernda börn gegn því ofbeldi sem felst í umgengnistálmunum. Kerfið virkar hins vegar ekki sem skildi því löggjafinn segir tálmanir tilheyra sýslumannsembættum.

Það er klárt brot á 19. gr. Barnasáttmálans að meðhöndla ofbeldi á barni sem forsjármál, umgengnismál eða samningsbrot þó svo slík mál geti verið í gangi á sama tíma. Barnaverndarlög eru sérstaklega gerð til þess að tryggja að börn sem búa við óviðunandi aðstæður eða börn sem stofna heilsu sinni og þroska í hættu fái nauðsynlega aðstoð sbr. 2. gr. bvl. nr. 80/2002. Sama gr. barnaverndarlaga segir að leitast skuli við að ná markmiðum laganna með því að styrkja fjölskyldur í uppeldishlutverki sínu og beita úrræðum til verndar einstökum börnum þegar það á við. Það þýðir að þó barnaverndarlög hafi ýmis þýngjandi úrræði og refsingar, þá ber barnavernd að leitast við að ná markmiðum laganna með stuðningi eins og kostur er.

Skilgreiningar- og flokkunarkerfi í barnavernd (SOF)

Skilgreiningar- og flokkunarkerfi (SOF) í barnavernd inniheldur nokkrar skilgreiningar á tilfinningalegu ofbeldi. Skilgreiningarkerfið er gefið út af Barnaverndarstofu. Tilfinningalegu ofbeldi er skipt í þrjá flokka; 2.1.1. Barni sýnt viðvarandi neikvætt viðhorf og neikvæðar tilfinningar; 2.1.2. Gerðar óraunhæfar kröfur til barns miðað við aldur þess og þroska; og 2.1.3. Barn verður vitni að ofbeldi innan fjölskyldu (Freydís Jóna Freysteinsdóttir, 2012). Í flokki 2.1.2. eru eftirfarandi skilgreiningar sem heimfæra má á það ofbeldi sem felst í foreldraútilokun (e. parental alienation):

- barn er notað til að fullnægja tilfinningalegum eða líkamlegum þörfum hins fullorðna
- barn ekki virt sem sjálfstæður einstaklingur, heldur fremur sem framlenging á hinum fullorðna eða notað honum til framdráttar.
- ekki er tekið tillit til þarfa barnsins sem sjálfstæðs einstaklings, heldur gert ráð fyrir að barnið sé með sömu þarfir og langanir og hinn fullorðni.

Félagið um foreldrajafnrétti bendir á að bæta megi við skilgreiningar- og flokkunarkerfi í barnavernd þannig að það skilgreini sérstaklega þá tilfinningalegu vanrækslu og ofbeldi sem umgengnistálmanir eru hluti af. Skilgreiningar þessar eru til og auðvelt er að verða sér úti um þekkingu á því sviði. Það er ábyrgðarhlutur hjá fagfólki í barnavernd að horfa framhjá þekkingu á illri meðferð á börnum. Barnaverndarstarfsmenn þurfa að vera undir það búnir að greina ofbeldið og vanræksluna í foreldraútilokun þannig að hægt verði að greina vandann og setja inn viðeigandi úrræði. Fjöldi sérfræðinga á sviði barnaverndar og foreldraútilokunar eru starfandi og einfaldast er að leita til þeirra. Til þess að benda á einhverja, þá koma nokkrir hér í stafrófsröð: Amy J.L. Baker, Ph.D, Craig Childress, Ph.D, Doug Darnall, Ph.D., Edward Kruk, Ph.D., J. Michael Bone, Ph.D, Jennifer Harman, Ph.D., Katherine Andre, Ph.D., Kathleen Reay, Ph.D., Lena Hellblom Sjögren, Ph.D., Linda Kase Gottlieb, LMFT, LCSW, Rebecca Bailey, Ph.D., Richard Sauber, Ph.D., Richard Warshak, Ph.D., Robert Evans, Ph.D, Steven G. Miller, MD. og William Bernet, M.D.

Skilgreining á foreldraútilokun sem ofbeldi á barni

Mikilvægt er að hafa hugfast að foreldri sem reynir að snúa barni gegn hinu foreldri þess flytur barninu skilaboð í þremur hlutum:

- (1) Ég er eina foreldrið sem elskar þig og þú þarft mig til þess að líða vel með þig,
- (2) hitt foreldrið er hættulegt og ekki til staðar og
- (3) sækist þú eftir sambandi við það foreldri stofnar sambandi þínu við mig í hættu.

Í raun fær barnið þau skilaboð að það sé einskis virði, ekki elskað og eini tilgangur þess sé að mæta þörfum annarra. Þetta er kjarnaupplifunin af tilfinningalegu/sálrænu ofbeldi eins og það er skilgreint af American Professional Society um misnotkun barna (APSAC) (Baker, 2011).

Dr. Amy Baker hefur rannsakað ofbeldið í foreldraútilokun og listað upp 17 algengar aðferðir sem foreldri notar til þess að snúa barni gegn hinu foreldrinu:

- Illt umtal
- Takmörkun á umgengni
- Truflun á samskiptum
- Truflun á táknrænum samskiptum / myndir af foreldri
- Barni sýnd reiði fremur en ást
- Barninu sagt að hitt foreldrið sé hættulegt
- Barnið neytt til að velja, til að sýna hollustu
- Barninu sagt að hitt foreldrið elski það ekki
- Treysta á barnið
- Barnið neytt til þess að hafna hinu foreldrinu
- Barnið beðið um að njósna um hitt foreldrið
- Barnið beðið um að halda leyndarmálum frá hinu foreldrinu
- Tala um hitt foreldrið með skírnarnafni þess í stað „pabbi“ eða „mamma“
- Vísa í stjúpforeldri sem „mömmu“ eða „pabba“ og hvetja barnið til þess sama
- Gefa ekki hinu foreldrinu mikilvægar heilbrigðis, náms, eða aðrar upplýsingar / Setja ekki nafn hins foreldrisins á skjöl hjá heilbrigðiskerfi, skólastofnunum eða öðrum viðeigandi stöðum
- Breyta nafni barns til þess að taka út tengingu við hitt foreldrið
- Grafið undan foreldrahlutverki hins foreldrisins / ákvarðanatökum (Baker og Darnall, 2006).

Það má lesa um fleiri aðferðir foreldraútilokunar t.d. í bókinni Adult Children of Parental Alienation Syndrome: Breaking the Ties That Bind (Norton Professional Book) (pp. 64-65). Norton. Kindle Edition. Þar segir Baker einnig frá sjö kjarnabáttum tilfinningalegs ofbeldis sem barn verður fyrir í foreldraútilokun (Baker, 2010):

- Barninu er hafnað (e. rejected)
- Barnið er einangrað (e. isolated)
- Barnið er hunsað (e. ignored)
- Barnið er hrellt (e. terrorized)
- Barninu er spillt (e. corrupted)
- Barnið er móðgað (e. verbally assaulted)
- Barnið er beitt of miklu álagi (e. over-pressured) (Baker, 2010)

Ofbeldi í nánum samböndum (heimilisofbeldi)

Foreldraútilokun er ekki eina ofbeldið sem er ekki sérstaklega og nákvæmlega skilgreint í skilgreiningar- og flokkunarkerfi SOF í barnavernd. Orðið heimilisofbeldi kemur hvergi fyrir í skilgreiningarkerfinu og þar er heldur ekki talað um ofbeldi í nánum samböndum. Þessi tegund ofbeldis er þar engu að síður undir kaflanum „Barn verður vitni að ofbeldi innan fjölskyldu“. Skilgreiningin er í einni setningu: „Barn verður vitni að ofbeldi milli annarra, t.d. líkamlegu eða kynferðislegu ofbeldi milli foreldra, foreldra gagnvart systkini, milli systkina barnsins eða barni gagnvart foreldri“. Aðeins eru tekin dæmi um líkamlegt eða kynferðislegt ofbeldi (Freydís Jóna Freysteinsdóttir, 2012). Í almennum hegningarlögum er ofbeldið skilgreint þannig í 218. gr. b. „Hver sem endurtekið eða á alvarlegan hátt ógnar lífi, heilsu eða velferð núverandi eða fyrrverandi maka síns eða sambúðaraðila, niðja síns eða niðja núverandi eða fyrrverandi maka síns eða sambúðaraðila, áa síns eða annarra sem búa með honum á heimili eða eru í hans umsjá, með ofbeldi, hótunum, frelsissviptingu, nauðung eða á annan hátt, skal sæta fangelsi allt að 6 árum“ (Almenn hegningarlög nr. 19/1940).

Í bókinni „Ofbeldi í nánum samböndum“ er ofbeldi skipt í tvo flokka sem greinir nokkuð að alvarleika ofbeldis. Annars vegar er um að ræða ógnarstjórn (e. patriarchal terrorism) og hins vegar algengt makaofbeldi (e. common couple violence). Ógnarstjórn byggir á því að ná yfirráðum og er ofbeldinu beitt í þeim tilgangi að ná fram hlýðni og undirgefni. Slíkt ofbeldi er kúgunarferli sem hefur tilhneigingu til að verða alvarlegra eftir því sem líður á. Með algengt makaofbeldi er átt við að þegar aðilar í nánum samböndum deila, þá getur annar aðilinn eða báðir gripið til ofbeldis til þess að ná fram sínum vilja við þær aðstæður sem uppi eru án þess að það liggi á bak við það meiri valdahugmyndir. Slíkt ofbeldi er yfirleitt vægara en ógnarstjórnin og það hefur litla eða enga tilhneigingu til þess að aukast. Tilfinningalegt ofbeldi verður ekki eins auðveldlega skilgreint og líkamlegt ofbeldi. Almenn séð þá felur tilfinningalegt ofbeldi í sér niðurlægandi hegðun þar sem markmiðið er að ná völdum eða yfirráðum yfir annarri manneskju og er þá einnig ógnarstjórn. Gagnkvæmt rifrildi hjóna eða aðila í nánum samböndum þar sem annar eða báðir aðilar láta frá sér særandi eða niðurlægjandi ummæli um hinn aðilann falla ekki undir þá skilgreiningu. Slík ummæli geta þó fallið undir skilgreiningu á algengt makaofbeldi sem er vægari tegundin af fyrrgreindum tveimur flokkum ofbeldis. Afleiðingar tilfinningalegs ofbeldis eru ekki síður alvarlegar en afleiðingar líkamlegs ofbeldis. Það ber því að varast að ýta hugsanlegu ofbeldi til hliðar sem gagnkvæmu rifrildi (Ingólfur V. Gíslason, 2008).

Jafnvel þó foreldrar fari sameiginlega með forsjá barns, þá fer lögheimilisforeldri með nær allt ákvarðanavald í málefnum barns. Það hefur einnig sýnt sig á undanförunum árum og áratugum að lögheimilisforeldri getur í skjóli þess valds tálmað umgengni árum saman. Tálmun og takmörkun á umgengni fellur því klárlega undir tilfinningalegt ofbeldi í nánum samböndum sem skilgreint er sem ógnarstjórn í bók Ingólfs V. Gíslasonar. Varast ber að líta á umgengnistálmanir sem deilur foreldra þar sem foreldrar eru svo langt frá því að vera á jafningjagrunni. Ávallt skal taka mið af þeim völdum sem lögheimilisforeldri hefur og hvernig því er hugsanlega notað til þess að beita hitt foreldrið og þá barnið í leiðinni ofbeldi.

Afleiðingar ofbeldis

Einkenni þess að börn búi við ofbeldi geta verið til dæmis hegðunarvandamál, lítil félagsleg færni, tilfinningalegur og líkamlegur sársauki, kvíði, þunglyndi, sjálfsvígshugsanir, sektarkennd, lítið sjálfálit, námserfiðleikar, svefn- og átraskanir og misnotkun vímuefna. Drengjum er hættara við andfélagslegri hegðun og jafnvel sjálfsvígshugmyndum og stúlkum er hættara við átröskunum (Ingólfur V. Gíslason, 2008; Miller-Perrin og Perrin, 2007). Rannsóknir hafa sýnt að neikvæðar sálrænar afleiðingar af tilfinningalegu ofbeldi á börnum eru eins alvarlegar og jafnvel alvarlegri en afleiðingar af líkamlegu og

kynferðislegu ofbeldi (Miller-Perrin og Perrin, 2007; Mullen, Martin, Anderson, Romans og Herbison, 1996).

Börnum mismunað eftir stöðu foreldris þess

Markmið barnaverndarlaga er að tryggja að börn sem búa við óviðunandi aðstæður eða börn sem stofna heilsu sinni og þroska í hættu fái nauðsynlega aðstoð. Með því að bæta tálmun og takmörkun á umgengni inn í 98. gr. barnaverndarlaga þá er verið að árétta að tálmanir og takmarkanir á umgengni falli undir markmið barnaverndarlaga sem óviðunandi aðstæður barns. Hverjum þeim sem kynnt hafa sér alvarlegar afleiðingar af foreldraútilokun og umgengnistálmunum má vera það ljóst að slíkar aðstæður eru óviðunandi fyrir barn. Verði tálmanir og takmörkun á umgengni felld undir barnaverndarlög eins og lagt er til, þá kannar barnavernd einnig ástæður sem leitt gætu til þess að umgengni ætti að vera takmörkuð.

Barnaverndaryfirvöld hafa litið svo á að viðunandi aðstæður á einu heimili sé nægilega viðunandi og á þeim forsendum er ekki veittur stuðningur vegna vanrækslu eða „óæskilegra uppeldis-aðferða“ / ofbeldis inn á umgengnisheimili barns. Á þeim forsendum að barnavernd veitir ekki stuðning inn á umgengnisheimili eru tilkynningar um vanrækslu eða ofbeldi á umgengnisheimili barns ekki settar í könnun, nema grunur leiki á að um refsivert athæfi sé að ræða og óski þá eftir lögreglurannsókn. Þegar lögheimilisforeldri vill að aðstæður séu kannaðar á heimili umgengnisforeldris er þeim bent á að leita til sýslumannsembættis þar sem hægt er að setja fram ósk um breytta umgengni.

Sýslumannsembætti hafa ekki sömu heimildir og barnaverndaryfirvöld til þess að kanna grun um vanrækslu eða ofbeldi á heimilum barns. Það getur því verið vandasamt fyrir sýslumannsembætti að staðfesta eða útiloka þann grun sem um ræðir. Úrræðaleysi sýslumannsembættis við „könnun“ máls gerir það að verkum að ásakanir standa án þess að niðurstaða hafi fengist. Slík afgreiða á málum bíður heim hættunni á ólögum umgengnistálmunum.

Í frumvarpi til breytinga á barnalögum frá 2012 segir um beitingu þvingunar í tálmunarmálum: „Þegar reynir á beitingu þvingunar er algengt að foreldri haldi því fram að barn vilji alls ekki þá umgengni sem ákveðin hefur verið. Í þessum málum verður að meta vandlega framkomu foreldris í kjölfar úrskurðar eða dóms og hvort foreldri teljist hafa gert allt sem hægt er að ætlast til í því skyni að barn fái notið umgengninnar. Þá verður einnig að meta afstöðu barnsins til umgengninnar og á hverju hún byggist“ (Þingskjal 328, 2011–2012).

Barnasáttmáli Sameinuðu þjóðanna kveður skýrt á um að ekki megi mismuna barni á grundvelli aðstæðna þess eða foreldris þess samanber 1. mgr. 2. gr. sáttmálans. Þar sem barnavernd hefur afgerandi meiri heimildir en sýslumannsembætti til þess að kanna mál þá er það klárt brot á Barnasáttmálanum að könnun á vanrækslu og „óæskilegum uppeldisaðferðum“ fari fram annars vegar hjá barnavernd þegar lögheimilisforeldri liggur undir grun og hins vegar hjá sýslumannsembætti þegar umgengnisforeldri liggur undir grun. Það er einnig klárt brot á sömu málsgrein Barnasáttmálans að úrræði þau sem barnavernd hefur yfir að ráða gagnvart lögheimilisforeldri og þau sem sýslumaður hefur gagnvart umgengnisforeldri er engan vegin hægt að jafna saman. Barnavernd hefur fjölda úrræða til þess að styðja við fjölskylduna og heimildir til að beita þeim á meðan sýslumaður hefur eingöngu það úrræði að takmarka umgengni.

Umræðan

Meðalhóf

Í fyrstu umræðu um frumvarpið á Alþingi komu fram spurningar um hvort meðalhófs væri gætt í frumvarpi þessu. Virðist þar gæta misskilnings spyrjenda á fyrir hvað meðalhóf stendur. Í 98. gr. barnaverndarlaga er fjallað um hámarksrefsingu fyrir brot umsjáraðila gagnvart barni. Meðalhófs er Félag um foreldrajafnrétti

Kt. 620997-2779

www.foreldrajafnretti.is

SMS á 1900 „RetturBarns“ kr. 2.000

Bankareikningur: 0515-26-006209

stjorn@foreldrajafnretti.is

gætt með því að notast fyrst við vægari úrræði barnaverndarlaga eins og segir í 2. gr. bvl. Vægari úrræði barnaverndar er meðal annars að finna í 24. gr. úrræði með samþykki foreldra, 25. gr. úrræði utan heimilis með samþykki foreldra og barns, 26. gr. úrræði án samþykkis foreldra, 27. gr. úrskurður barnaverndarnefnda um vistun barns utan heimilis, 28. gr. úrskurður dómstóls um vistun barns utan heimilis, 29. gr. forsjárvipting, 31. gr. neyðarráðstafanir, 37. gr. brottvikning heimilismanns og nálgunarbann og 67. gr. a. að afsala forsjá þess til hins foreldrisins.

Barnavernd gætir að meðalhófsreglu meðal annars með því að fara að öllum greinum barnaverndarlaga en ekki eingöngu þeirrar viðbótar sem lagt er til að verði bætt við 98. gr. laganna. Viðbótin gerir það hins vegar að verkum að barnaverndarlög ná með skýrum hætti til tálmunarmála.

Fjöldi mála

Ágreiningur hefur verið um hvort umgengnistálmanir séu verulegt vandamál eða fátíð mál. „Karlafélag Jafnréttisráðs og forsjárnefnd töldu umgengnistálmanir þau mál sem heitast brenna á foreldrum en í frumvarpi til breytinga á barnalögum frá 2012 er því haldið fram að umgengnistálmanir séu fátíðar“ (Heimir Hilmarsson, 2014).

Í raun er tálmun lokastig foreldraútilokunar sem áður var lýst. Það þarf ótrúlega stuttan tíma til að eittra svo fyrir samskiptum barns við foreldri sitt að það fyllist kvíða yfir að fara til þess ef tálmunarforeldrið beitir þeim aðferðum sem einkenna foreldraútilokun og tilgreind voru framar í umsögn þessari.

Séu erlendar rannsóknir á algengi foreldraútilokunar heimfærðar á Ísland má búast við að á bilinu 3.000 til 11.000 foreldrar á Íslandi hafi verið þolendur alvarlegrar útilokunar. Á bak við hvert slíkt foreldri er að minnsta kosti eitt barn sem hefur verið misnotað tilfinningalega með því að innræta því ótta, heift og fyrirliðningu í garð foreldris síns, og þar með sjálfs sín, án þess að fyrir því sé nokkur gild ástæða.

Fæst þeirra barna sem á þennan skelfilega hátt hafa misst samband við foreldri sitt rata í gagnagrunn sýslumanns yfir tálmunarmál. Í flestum tilfellum gefst það foreldri upp sem ekki er tilbúið að setja barnið sitt í þá hræðilegu klemmu að vera togað í sundur á milli foreldra sinna löngu áður en málið kemst svo langt að óskað er eftir aðgerðum s.s. dagsektum. Því er ljóst að ekkert af þeim ráðum sem sýslumaður býr yfir getur fengið tálmunarforeldrið til að láta af ofbeldi sínu gagnvart barninu og útilokaða foreldrinu.

Í almennri umræðu svo og í umræðu á Alþingi hefur lítið verið gert úr algengi tálmunarmála. Helstu andstæðingar þess að gripið verði til virkra úrræða við umgengnistálmunum vísa til þess að um afar fátíð mál sé að ræða. Fólk nefnir jafnvel allt niður í 9 mál á 10 árum og vísar þá í fjölda aðfaragerða á tímabilinu. Stjórn Félags um foreldrajafnrétti veltir því fyrir sér hvort fjöldi barna sem verða fyrir ofbeldi geti verið úrslitavaldur um hvort löggjafinn telji að það þurfi að vernda börn gegn ofbeldinu? Í því tilliti má benda á að kveikjan að Lögum um breytingu á barnaverndarlögum, nr. 80/2002, með síðari breytingum nr. 52/2009 um bann við líkamlegum refsingum o.fl. var einn hæstaréttardómur þar sem tveir drengir voru flengdir. Stjórn FUF telur að jafnvel þó tálmanir væru fátíðar þá væri ærin ástæða til þess að setja inn ákvæði refsingu við tálmun og takmörkun á umgengni enda eiga öll börn rétt á slíkri vernd. En skipti fjöldinn hins vegar máli, þá er rétt að benda á könnun Gallup.

Nýleg könnun Gallup um tálmanir leiðir í ljós að tæplega 37% þekkja einstakling sem hefur verið synjað að einhverju eða öllu leyti að umgangast annað foreldri sitt sem barn. Alls sögðu 12,7% þekkja barn sem hefði að öllu leyti verið synjað að umgangast annað foreldri sitt, en 24% sögðust þekkja barn sem hefði að hluta verið synjað umgengni við annað foreldri.

Niðurstöður Gallup koma stjórn Félags um foreldrajafrétti ekki á óvart enda eru þær í takt við það sem sérfræðingar erlendis segja. Það er mat stjórnar að hér séu í raun fyrstu marktæku tölur um hversu algengar tálmanir eru hér á landi. Miðað við þann fjölda sem leitar til okkar og hversu mikið við heyrum af þessum málum hefur alltaf verið ljóst að fjöldinn er mun meiri en opinberlega hefur verið haldið fram og það staðfestir þessi nýja könnun.

Könnunin var gerð fyrir Félag um foreldrajafrétti í tengslum við ráðstefnuna Leyfi til að elska – ráðstefna um foreldraútilokun sem fram fór í Háskólabíó 25. apríl 2017. Sérfræðingar um foreldraútilokun héldu erindi á ráðstefnunni, bæði innlendir og erlendir, en hér má sjá myndbönd frá ráðstefnunni: <https://www.youtube.com/channel/UCNg-44vTQW-neqLr6cnDHHA>.

Áhugavert er að sjá að þættir eins og menntun, laun, lífsstíll og búseta hafa ekki áhrif á hvort fólki þekkir til tálmunarmála. Það bendir til um að foreldraútilokun og tálmanir eigi sér stað þvert á samfélagið.

Fangelsi

Andstaða við frumvarpið virðist fyrst og fremst vera sú að það geti ekki samrýmst hagsmunum barns að fangelsa foreldri þess. Félag um foreldrajafrétti leggur ekki áherslu á að foreldrar verði settir í fangelsi fyrir brot gagnvart barni. Staðreyndin er hins vegar sú að samkvæmt barnaverndarlögum varðar það fangelsi allt að fimm árum nema þyngri refsing liggji við samkvæmt öðrum lögum að vanrækja barn eða beita það ofbeldi þannig að heilsu þess sé hætta búin samanber 1. mgr. 98. gr. Engin mótmæli við beitingu fangelsisrefsingar á foreldrum voru uppi þegar þingmannafrumvarp Kolbrúnar Halldórsdóttur var samþykkt um bann við líkamlegum refsingum. Enginn þeirra sem mótmæla mögulegri fangelsisrefsingu vegna þess ofbeldis sem fellst í tálmun og takmörkun á ofbeldi hefur farið fram á að núgildandi samsvarandi refsingar verði felldar úr barnaverndarlögum. Það teljum við draga úr röksemdum þeirra sem segja það ekki samrýmast hagsmunum barns að fangelsa foreldra.

Finni Alþingi önnur viðurlög við brotum umsjáraðila gagnvart barni sem gæti komið í stað fangelsisvistunar í 1. mgr. 98. gr. barnaverndarlaga nr. 80/2002, þá tekur félagið undir að það sama skuli eiga við um í tillögu frumvarpsins. Lykilatriði er að það verði sömu viðurlögum að tálma og takmarka umgengni barns við foreldri þess og við öðru sambærilegu ofbeldi og/eða vanrækslu á barni sbr. 1. mgr. 98. gr.

Forsaga máls

Úr MA ritgerð

Þessi kafli er tekinn beint úr MA ritgerðinni „Reynsla feðra sem ekki deila lögheimili með barni. „Þú átt engin börn““ eftir Heimi Hilmarsson, félagsráðgjafa, sem sækja má á <http://hdl.handle.net/1946/20095>. Feitletrun er aðlögun vegna umsagnar við frumvarpið og eins er málgrein tekin út og settur þrípunktur í þess stað.

Árið 1991 skipaði félagsmálaráðherra nefnd til þess að fjalla um stöðu karla í nútímasamfélagi og hvernig auka mætti fjölskylduábyrgð karla. Ein tillaga þeirrar nefndar var að Skrifstofa jafnréttismála tæki meira mið af sjónarhorni karla. Í kjölfar þess var sérstök karlanefnd Jafnréttisráðs skipuð árið 1994 og var starfandi til ársins 2000. Nefndin kom með ýmsar tillögur og ályktanir og var nokkuð áberandi í þjóðmálaumræðum um jafnrétti. Mikið af þeim erindum sem Karlanefnd Jafnréttisráðs barst frá almenningi varðaði feður sem voru í vandræðum með aðkomu sína að uppeldi barna sinna (Ingólfur V. Gíslason, 2010). Í kjölfar þess sendi nefndin dóms- og kirkjumálaráðherra svohljóðandi bréf:

Um nokkurt skeið hafa svo mörg formleg og óformleg erindi borist Karlanefnd Jafnréttisráðs frá feðrum sem telja sig eiga í erfiðleikum vegna forræðis- og umgengnisréttar að ljóst er að um verulegt vandamál er að ræða. Í sömu átt hníga sívaxandi opinber umræða og fjölmiðlaumfjöllun. Karlanefnd Jafnréttisráðs telur miklu skipta að þessum viðkvæmu og erfiðu málum sé þannig fyrir komið að hagur barnanna sé sem best tryggður og reynt sé að draga eins og unnt er úr hættu á deilum milli foreldra. Nefndin vill því beina þeim tilmælum til yðar að skipuð verði sérstök nefnd til að kanna stöðu málsins. ... (Dóms- og kirkjumálaráðuneyti, 1999).

Í kjölfar þessa bréfs til dóms- og kirkjumálaráðherra skipaði ráðherra í maí 1997 forsjárnefnd, einn tilnefndur af karlanefnd Jafnréttisráðs, einn tilnefndur af Kvenréttindafélagi Íslands og þá var formaður tilnefndur af ráðherra sjálfum (Dóms- og kirkjumálaráðuneyti, 2005a; Ingólfur V. Gíslason, 2010). Markmið nefndarinnar var að kanna reynslu af sameiginlegri forsjá á Íslandi og öðrum Norðurlöndum, kanna samvistir barna við það foreldri sem það býr ekki hjá, kanna hvaða upplýsingar og fræðsla standi til boða fyrir aðila skilnaðar-, forsjár og umgengnismála og hvort þáverandi úrræði laga væru fullnægjandi til þess að tryggja umgengni foreldra og barna. Þá var nefndinni falið að koma með tillögur að hugsanlegum úrbótum. Nefndin hóf störf í júní sama ár og skilaði áfangaskýrslu tveimur árum síðar í júní 1999. Í skýrslunni telur nefndin sig hafa lokið störfum að undanskildu því að beðið var eftir niðurstöðum rannsóknar Sigrúnar Júlíusdóttur og Nönnu K. Sigurðardóttur um áhrif lagaákvæða um sameiginlega forsjá barna á samvinnu foreldra og samskipti foreldra og barna (Dóms- og kirkjumálaráðuneyti, 1999), Í kjölfar áfangaskýrslu forsjárnefndar árið 1999 var sífjalaganefnd falið að endurskoða gildandi barnalög og lauk þeirri vinnu snemma árs 2002 (Þingskjal 181, 2002–2003).

Forsjárnefnd starfaði ekki frá skilum áfangaskýrslu í júní 1999 og þar til dómsmálaráðherra bað nefndina um að hefja störf aftur árið 2003 og skila lokaskýrslu. Í millitíðinni hafði sífjalaganefnd unnið að endurskoðun barnalaga sem tóku gildi 1. nóvember 2003. Verkefni nefndarinnar var að fara yfir fyrri tillögur sínar og kanna hvort þær hefðu komið til framkvæmda. Þá fjallaði nefndin um niðurstöður rannsóknar Sigrúnar Júlíusdóttur og Nönnu K. Sigurðardóttur á reynslu af sameiginlegri forsjá á Íslandi á tímabilinu júlí 1992 til og með júní 1997 og niðurstöður rannsóknar Ingólfs V. Gíslasonar á niðurstöðum forsjármála fyrir dómstólum. Nefndin kannaði afgreiðslutíma dómmálaráðuneytis og stærstu sýslumannsembætta á málefnum tengdum forsjá og umgengni auk þess sem hún ræddi við fulltrúa félags ábyrgra feðra, félags einstæðra foreldra og dómsmálaráðuneytisins. Nefndin skilaði lokaskýrslu í maí 2005. Þrátt fyrir breytingar á barnalögum árið 2003, **komst forsjárnefnd að þeirri niðurstöðu að þau mál sem væru mest aðkallandi væru úrræði við umgengnistálmunum.** Þá taldi nefndin að afgreiðslutími framkvæmdavaldsins við úrlausn ágreiningsmála væri óviðunandi langur (Dóms- og kirkjumálaráðuneyti, 2005a).

Í júní 2007 lagði félagsmálaráðherra fram þingsályktunartillögu um aðgerðaáætlun til fjögurra ára til að styrkja stöðu barna og ungmenna og var hún samþykkt nokkrum dögum síðar. Starfshópur fulltrúa ráðuneyta félagsmála, heilbrigðis- og tryggingamála, dóms- og kirkjumála, fjármála og menntamála myndu vinna að framgangi áætlunarinnar undir forystu félagsmálaráðuneytisins. Sérstaklega er fjallað um börn sem eiga foreldra á tveimur heimilum í kafla um aðgerðir sem ætlað er bæta afkomu barnafjölskyldna. Þar er lagt til að skipuð verði nefnd sem fjalli um stöðu einstæðra og forsjárlausra foreldra og réttarstöðu barna þeirra (Þingskjal 16, 2007; Þingskjal 39, 2007). Í nóvember 2007 skipaði félagsmálaráðherra slíka nefnd sem ætlað var að fjalla um fjárhagslega og félagslega stöðu einstæðra foreldra, forsjárlausra foreldra, stjúpfareldra og barna í mismunandi fjölskyldugerðum, réttarstöðu þessara hópa og gera tillögur til hlutaðeigandi ráðherra um hugsanlegar úrbætur í lögum eða framkvæmd. Nefndin var skipuð fulltrúum félagsmálaráðuneytis, menntamálaráðuneytis, dóms- og

kirkjumálaráðuneytis, Reykjavíkurborgar, Sambandi íslenskra sveitarfélaga, Félagsráðgjafafélagi Íslands, Háskóla Íslands, Félagi einstæðra foreldra, Félagi um foreldrajafrétti, Félagi stjúp fjölskyldna og Heimili og skóla. Störf nefndarinnar fóru fram í þremur aðskildum vinnuhópum, félags- og sífjahóp, fræðsluhóp og fjárhagshóp. Miklar og ítarlegar umræður fóru fram í nefndinni og voru skipulagðir fundir nefndarinnar 61 talsins annað hvort allir saman eða í vinnuhópum. Þá hélt nefndin málþing um fjölskyldumál á Íslandi í október 2008. Í apríl 2009 skilaði nefndin af sér **skýrslu um stöðu barna í mismunandi fjölskyldugerðum**. Í skýrslunni er tekið fram að þó nefndin hafi haft það megin markmið að fjalla um stöðu einstæðra-, forsjárlausra- og stjúpforeldra, þá hafi nefndin horft á málið í víðara samhengi þannig það nái til barnafjölskyldna almennt í ljósi efnahagskreppunnar haustið 2008 (Félags- og tryggingamálaráðuneyti, 2009).

...

Í janúar 2009 skipaði dóms- og kirkjumálaráðherra nefnd til að fara yfir reglur barnalaga um forsjá barna, búsetu og umgengni. Nefndin hafði það megin markmið að skoða hvort þágildandi lög stæðu nægilega vörð um mismunandi aðstæður fjölskyldna og til þeirra viðhorfsbreytinga og þróunar sem hefði átt sér stað í samfélaginu. Nefndin skilaði af sér viðamiklum tillögum að breytingum á barnalögum í formi frumvarps í janúar 2010 (Innanríkisráðuneyti, 2009). Frumvarpsdrögin voru í tvígang lögð fram á Alþingi og samþykkt til breytinga á barnalögum árið 2012 (Barnalög nr. 76/2003; Þingskjal 328, 2011–2012; Þingskjal 1374, 2010–2011).

Tálmanir og úrræði

Félag um foreldrajafrétti verður 20 ára 10. september 2017 og í dag eru liðin rúm 20 ár frá því Karlnefnd Jafnréttisráðs sendi dóms- og kirkjumálaráðherra bréf þess efnis að umgengni væri tálmað í miklum mæli. Í kjölfarið hefur forsjárnefnd árið 2005 komist að þeirri niðurstöðu að mest aðkallandi væri að koma með virk úrræði við umgengnistálmunum. Árið 2009 skilaði nefnd um stöðu barna í mismunandi fjölskyldugerðum frá sér skýrslu þar sem öll greidd atkvæði féllu með því að herða refsingum og meðferð tálmunarmála.

Nú hefur Alþingi tækifæri til þess að koma á virku úrræði við umgengnistálmunum og uppfylla þannig að því leiti 8. gr. Mannréttindasáttmála Evrópu og 9. gr. Samnings Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins auk þess sem það styður við 2. og 19. gr.

Eins og forseti okkar, Guðni Th. Jóhannesson, gerði á Evrópuráðstefnu félagsráðgjafa í dag þá er við hæfi hér að vitna í ljóðið Heimsókn eftir Tómas Guðmundsson þar sem segir:

*Því meðan til er böll sem bætt þú gast,
og barist var á meðan hjá þú sast,
er ólán heimsins einnig þér að kenna.*

Fyrir hönd Félags um foreldrajafrétti,

Heimir Hilmarsson, félagsráðgjafi MA
Dofri Hermannsson,
formaður stjórnar

Heimildir

Almenn hegningarlög nr. 19/1940.

Baker, A. J. L. (2010). *Adult Children of Parental Alienation Syndrome: Breaking the Ties That Bind* (1 edition.). W. W. Norton & Company.

Baker, A. J. L. (2011 28 júní). Parental Alienation Is Emotional Abuse of Children. *Psychology Today*. Sótt af <http://www.psychologytoday.com/blog/caught-between-parents/201106/parental-alienation-is-emotional-abuse-children>

Baker, A. J. L. og Darnall, D. (2006). Behaviors and Strategies Employed in Parental Alienation. *Journal of Divorce & Remarriage*, 45(1–2), 97–124. doi:10.1300/J087v45n01_06

Freydís Jóna Freysteinsdóttir (ritstj.). (2012). *Skilgreiningar- og flokkunarkerfi í barnavernd (SOF)* (2. útgáfa.). 2012: Barnaverndarstofa. Sótt af <http://www.bvs.is/media/verklagsreglur/SOF-090215-3.pdf>

Heimir Hilmarsson. (2014). *Reynsla feðra sem ekki deila lögheimili með barni. „Þú átt engin börn“* (MA-ritgerð). Háskóli Íslands, Félagsráðgjafardeild. Sótt af <http://hdl.handle.net/1946/20095>

INCADAT. (2011). Shaw v. Hungary (Application No 6457/09). *The International Child Abduction Database*. Sótt af <http://www.incadat.com/index.cfm?act=search.detail&cid=1150&lng=1&sl=2>

Ingólfur V. Gíslason. (2008). *Ofbeldi í nánum samböndum: Orsakir · afleiðingar · úrræði*. Reykjavík: Félags- og tryggingamálaráðuneytið.

Miller-Perrin, C. L. og Perrin, R. D. (2007). *Child maltreatment: an introduction*. Thousand Oaks, CA, USA: Sage Publications.

Mullen, P. E., Martin, J. L., Anderson, J. C., Romans, S. E. og Herbison, G. P. (1996). The long-term impact of the physical, emotional, and sexual abuse of children: A community study. *Child Abuse & Neglect*, 20(1), 7–21. doi:10.1016/0145-2134(95)00112-3

Þingskjal 181. (2002–2003). Frumvarp til barnalaga. *Alþingistiðindi A-deild*, 128. Sótt af <http://www.althingi.is/altext/128/s/0181.html>

Þingskjal 328. (2011–2012). Frumvarp til laga um breytingu á barnalögum, nr. 76/2003, með síðari breytingum (forsjá og umgengni). *Alþingistiðindi A-deild*, 140. Sótt af <http://www.althingi.is/altext/140/s/0328.html>

Alþingi
Nefndasvið
b.t. velferðarnefndar
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík
Sent rafrænt á nefndasvið@althingi.is

Reykjavík, 29. október 2019

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um breytingu á barnaverndarlögum (refsing við tálmun eða takmörkun á umgengni), 123. mál.

Félagsráðgjafafélag Íslands þakkar tækifærið til að gera umsögn um frumvarp til laga um breytingu á barnaverndarlögum (refsing við tálmun eða takmörkun á umgengni). Félagsráðgjafar eru ein þeirra lykilfagstétta sem starfa í barnavernd og sem sérfræðingar í málefnum barna hjá Sýslumannsembættinu.

Um er að ræða frumvarp sem kom fram á 146. löggjafarþingi 2016–2017. Þingskjal 559 — 426. mál og er nú endurflutt. Fagdeild félagsráðgjafa í barnavernd sendi umsögn dags 26. maí 2017 við fyrra frumvarp. Þar var vakin athygli á því að barnalögum nr. 76/2003 breytt árið 2012. Sú breyting hafi falið í sér að umgengnismál, sem áður komu til umsagnar hjá barnaverndarnefndum, voru alfarið unnin hjá sýslumannsembættunum. Kom fram það mat Fagdeildar félagsráðgjafa í barnavernd að sú breyting hafi orðið til bóta fyrir vinnslu umsagnarmála. Áður hafi málin verið bæði unnin hjá sýslumannsembættunum og hjá barnaverndarnefndum og verkaskipting oft á tíðum óljós. Starfsfólk barnaverndarnefnda unnu þessi mál á grundvelli barnalaga en ekki barnaverndarlaga og var mögulegt að málefni sama barns væri jafnframt til vinnslu á grundvelli barnaverndarlaga á sama tíma, sem gat gert málin enn flóknari, sérstaklega fyrir málsaðila. Bent var á það að ef frumvarpið yrði að lögum myndi það flækja vinnslu umgengnismála þar sem vinnslan færðist aftur á tvær hendur.

Í greinargerð með frumvarpinu kemur fram að verði frumvarpið að lögum megi gera ráð fyrir auknu álagi á barnaverndaryfirvöld, a.m.k. til að byrja með. Vert er að hafa í huga að álag á barnaverndarnefndir landsins er mjög mikið og hefur verið um árabil. Í umsögn Fagdeildar félagsráðgjafa í barnavernd frá 26. maí 2017 kemur fram það mat fagdeildarinnar að ekki væri raunhæft að auka álag á starfsmenn nefndanna, og því þyrfti að fjölga starfsfólki yrði frumvarpið að lögum. Bent var á að skynsamlegra væri að styrkja sýslumannsembættin svo hægt yrði að sinna málum er varða tálmannir á umgengni á fljótari og skilvirkari hátt. Jafnframt benti Fagdeild félagsráðgjafa í barnavernd á að þó beita þurfi foreldra sem tálma umgengni barna við

umgengnisforeldra ákveðnum refsingum væri of langt gengið með tillögu um allt að fimm ára fangelsi.

Það er erfitt að rökstyðja það með vísan í barnasáttmála Sameinuðrþjóðanna að það geti verið bestu hagsmunir barna að taka þau úr umsjá móður eða föður og svipta það samvistum við foreldri sem væri gert að afplánaða fangelsisvist vegna tálmunar á umgengni. Hér er um að ræða flókið og viðkvæmt úrlausnarefni sem betra er að leysa án slíkra úrræða. Í þeim tilvikum þar sem grunur er um að börn búi við vanrækslu og ofbeldi eiga önnur ákvæði barnaverndarlaga nr. 80/2002 við hér sem endra nær.

Álag á starfsfólk barnaverndarnefnda hefur ekki minnkað á sl. tveimur árum nema síður sé. Þá er vert að benda á að félagsmálaráðuneytið stendur nú fyrir endurskoðun á þjónustu við börn og fjölskyldur. Felur það m.a. í sér heildarendurskoðun á barnaverndarlögum nr. 80/2002 sem og félagsþjónustulögum nr. 40/1991 sem getur haft áhrif á skipulag þjónustu vegna málefna barna og því ekki tímabært að gera breytingar á úrræðum vegna tálmunar.

Félagsráðgjafafélag Íslands er tilbúið að fylgja athugasemdum sínum eftir sé þess óskað.

Með vinsemd og virðingu,
f.h. stjórnar Félagsráðgjafafélags Íslands

Steinunn Bergmann
formaður

Alþingi

Velferðarnefnd

123 mál

Akureyri 30. október 2019

Umsögn vegna 123. mál.

Frumvarp til laga um breytingu á barnaverndarlögum (refsing við tálmun eða takmörkun á umgengni).

Undirrituð fagnar framkomnu frumvarpi á breytingum á barnaverndarlögum, nr.80/202 og að það sé nú til meðferðar þingsins. Fagna ber markmiðum lagasetningarinnar. Nauðsynlegt er að tryggja réttindi barna sem svipt eru umgengni við annað foreldri sitt og rétti barna til samveru við báða foreldra sína. Með frumvarpinu er ljóst að þingmenn hafi til hliðsjónar að setja eigi barn í forgang eins og 3. gr. Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna kveður á um.

Stjórnvöld hafa mátt viðurkenna að tálmunarforeldri leyfir barni ekki að hitta hitt foreldrið sitt þrátt fyrir að það sé kærleiksríkt og gefandi sem foreldri. Stjórnvöld þurfa að grípa til ráðstafana sem virka, afleiðingar vegna tálmunar og foreldraútilokunar. Þegar annað foreldrið vantar í líf barns gengur margt á og hefur víðtæk áhrif á barnið, má þar nefna geðheilsu þess, nám og hegðun. Þegar börnin verða fullorðin láta kvillarnir enn frekar á sér kræla og við bætist t.d. misnotkun á áfengi. Barn á rétt á báðum foreldrum, það er í höndum fullorðinna að sjá til þess að það gangi eftir og í þessu tilfelli þingmanna. Þeir einir geta lagað það sem aflaga hefur farið í málaflokknum.

Umræða um umgengni virðist oftast en ekki miða við hagsmuni foreldra en barna og þá sér í lagi þegar umgengni er tálmuð að ástæðulausu (mæður og feður beita tálmunum, ekki kynbunið ofbeldi). Í frumvarpinu er tekið á tálmun og komið í veg fyrir að foreldri geti einhliða ákveðið hvort og hvenær samvera á sér stað. Lögaðilar hafa ekki þau úrræði sem til þarf þegar foreldri beitir tálmun. Samkvæmt frumvarpinu verður tekið á því og það er löngu tímabært.

Eins og segir í frumvarpinu: „í 46. gr. barnalaga er sérstaklega tekið fram að barn eigi rétt á að umgangast með reglubundnum hætti það foreldra sinna sem það býr ekki hjá og þegar foreldrar búa ekki saman hvílir sú skylda á báðum að grípa til þeirra ráðstafana sem við verði komið til að tryggja að þessi réttur sé virtur.“ Til að rækta skyldu sína verður löggjafinn að hafa úrræði sem virkar fyrir foreldrið sem er tálmað. Frumvarpið er af hinu góða og kallast á við þessa grein. Dagsektir er máttlaust fyrirbæri sem enginn virðir og allra síst ríkisvaldið sjálft. Forsjásvipting eða fangelsun eru úrræði sem hafa ekki verið prófuð og því tilefni til breytingar á lögum.

Nauðsynlegt er að benda á 193. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940: „Hver, sem sviptir foreldra eða aðra rétta aðilja valdi eða umsjá yfir barni, sem ósjálfráða er fyrir æsku sakir, eða stuðlar að því, að það komi sér undan slíku valdi eða umsjá, skal sæta sektum eða fangelsi allt að 16 árum eða ævilangt.“ Öllum er ljóst að umrætt ákvæði er ekki virt og því nauðsynlegt að skerpa á rétti barns að umgangast báða foreldra sína. Komi foreldri í veg fyrir eðlileg samskipti og samveru með hinu foreldrinu, þrátt fyrir úrskurð, dóm eða dómssátt, ber slíkt að hafa refsingar í för með sér.

Þau úrræði sem nú þegar eru til staðar hafa í engu dugað til að vinna bug á ofbeldinu sem tálmun er. Framkomið frumvarp er skref í rétta átt og barni til bóta. Í frumvarpinu er lagt til að kæra vegna slíkra brota komi frá barnaverndaryfirvöldum sem leggja fram faglegt mat á broti tálmunarforeldris. Af þeim sökum er ekki um geðþóttaákvörðun að ræða. Hvert mál er skoðað, vegið og metið. Sú háttsemi að tálma eða takmarka umgengnisrétt barns við hitt foreldrið felur oftast en ekki í sér andlega vanrækslu á barni, sbr. 98. gr. barnaverndarlaga nr. 80/2002 og því er um ofbeldi að ræða af hálfu tálmunarforeldri. Ofbeldi sem á að refsa fyrir eins og hvert annað ofbeldi á börnum.

Helga Vala Helgadóttir hittir naglann á höfuðið með skrifum sínum í Vísi 3. apríl 2017 en hún segir:

„Langoftast er ástæða tálmunar allt önnur. Langoftast er það vegna deilna milli foreldranna, særinda í kjölfar samvistarslita, nýrra maka sem „ekki mega“ hitta barnið o.s.frv. Þegar farið er ígrundað yfir málið með foreldrinu sem ofbeldinu beitir kemur í ljós að barnið er ekkert í raunverulegri hættu. Þegar heildarhagsmunir eru metnir kemur iðulega í ljós að tjónið af tálmun er mun meira en mögulegt tjón af samvistum við foreldri og fjölskyldu þess.“

Helga Vala segir líka „Tálmun er grafalvarleg en því miður er kerfið algjörlega lamað gagnvart henni. Tálmi foreldri umgengni tekur það sýslumannsembættið marga mánuði og jafnvel ár að leysa málin.“ Þá mánuði sem tekur yfirvöld að vinna í málinu skaðar barnið og því þarf að hraða málsmeðferð þegar barn á í hlut.

Lögmaðurinn Sara Pálsdóttir segir í grein í Fréttablaðinu 27. ágúst 2019 „Undirrituð skorar á stjórnvöld að bregðast við þessu ófremdarástandi og tryggja fjölskyldum nauðsynlega og eðlilega þjónustu. Yfirgengilegur seinagangur kerfisins er til þess fallinn að hafa óeðlileg áhrif á réttarstöðu foreldra í forsjármálum og bitnar einkum verst á sjálfum börnunum sem í hlut eiga.“

Bæta má við að barn er gott vopn í hendi foreldris sem vill ná sér niðri á hinu foreldrinu þegar samvistum er slitið og aðilar ósáttir. Beiting vopnsins felst í tálmun og foreldraútilökun. Frumvarpið eins og það liggur fyrir er lóð á vogarskálarnar til að breyta vopnaburði foreldris sem beitir barni sínu sem vopni og skaðar samhliða. Langur biðtími eftir aðstoð kerfisins og úrræðaleysi bætir ekki stöðuna. Í dag getur foreldri brotið umgengnissamning þrátt fyrir dóm, héraðs- og landsréttar, og við því er engin afleiðing. Með frumvarpinu breytist það. Í dag þarf útilokaða foreldrið að hefja ferlið að nýju, fá sáttarvottorð og hefja nýtt dómsmál. Algerlega óviðunandi staða, kostnaðarsamt og tímafrekt ferli. Barni blæðir á meðan með tilheyrandi afleiðingum.

María Kristjánsdóttir forstöðumaður Skóla- og velferðarsviðs Árnesþings og hennar starfsfólk nefna í umsögn sinni, í Samráðsgáttinni, að í sumum tilfellum geti legið góðar og gildar ástæður að baki tálmunar. Sjá má að fleiri nota þetta í öðrum umsögnum. **Hvað með öll hin börnin sem tálmað er af ástæðulausu, eiga þau að gjalda þess?** Þeim börnum virðast margir gleyma, m.a. sumir þingmenn. Þau börn eru margfalt fleiri en þau sem María talar um. Að auki eru falskar ásakanir um ofbeldi oft notaðar þegar forsjármál eru í gangi. Foreldri kemst auðveldlega upp með það. Færst hefur í vöxt að senda inn falsa kæru á foreldri um kynferðislega misnotkun þar sem slík kæra setur allt ferli um umgengni í biðstöðu, oft á tíðum í mjög langan tíma. Fölsk kæra vinnur með tálmunarforeldrinu. Afleiðingarnar eru skelfilegar fyrir foreldri sem kært er og barnið. Bið þingmenn í lengstu lög að leggjast ekki svo lágt að bera blak af foreldri sem tálmar barni umgengni við annað foreldri sitt. Rannsóknarskylda og ákvörðun á að vera í höndum yfirvalda ekki einstaklinga, jafnvel einstaklinga sem eru ekki í jafnvægi t.d. sökum sambúðarslita, reiði, hefðarþorsta eða sorgar.

Nauðsynlegt er að taka málaflökkinn af festu fyrir barn sem fær ekki að hitta annað foreldrið sitt þrátt fyrir úrskurð, dóm eða dómssátt. Forstjóri Mannréttindastofu og forstöðumaður Skóla- og velferðarsviðs Árnesþings telja það ekki þjóna tilgangi barns að foreldri sé dæmt til fangelsisvistunar og sjái barn sitt bara endrum og eins. **Þingmenn hvað með það foreldri sem er ekki í fangelsi og fær að sjá barnið sitt endrum og eins eða jafnvel ekkert af því annað foreldrið ákveður það.** Er það réttarkerfi sem við viljum hafa á Íslandi? Foreldrið hefur ekki brotið af sér en barni er refsað með tálmun t.d. vegna deilna foreldra eins og Helga Vala benti á. Þannig er málunum oftast en ekki háttáð og með frumvarpinu eru þessi börn gripin áður en þau taka skaða af, vonandi.

Í frumvarpinu segir: „Það er því ekki tilgangur lagasetningarinnar að barn sé tilneytt til að umgangast foreldri sem muni hafa skaðleg áhrif á hagsmunum þess enda er girt fyrir slíka umgengni með skýrum hætti í lögum. Þá er hér lagt til að brot á réttindum barns til að umgangast foreldri varði allt frá sektum til fangelsisrefsingar...Nái frumvarpið fram að ganga mun fangelsisrefsingu því aðeins verða beitt í þeim tilvikum sem um alvarleg og ítrekuð brot er að ræða.“ Mörg börn hafa mátt sæta búferlaflutningum landshluta á milli í þeim einum tilgangi að tálma umgengni, svo ekki sé talað um útlönd. Dómur, sáttmáli eða dómssátt hefur ekkert að segja þegar einbeittur brotavilji er af hálfu tálmunarforeldris og hefur engar afleiðingar. Hér er um alvarlegt brot á rétti barns að ræða og frumvarpið kemur þeim börnum til hjálpar. Þessi börn eru mun fleiri en þingmenn gruna. Gangi má út frá að verði frumvarpið að lögum hafi það fælingamátt á tálmunum án ástæðna þar sem slíkt hefur afleiðingar. Forsjársvipting væri eitt úrræði sem mætti beita til viðbótar við því sem fram kemur í frumvarpinu.

Ekki þarf að leita víða til að skoða rannsóknir á börnum sem sætt hafa tálmun eða búið við foreldraútilökun. Því miður er enga slíka rannsókn að finna hér á landi, hvað veldur skal ósagt látið. Víða um heim hafa menn viðurkennt tálmun og foreldraútilökun sem ofbeldi og taka á hegðuninni sem slíku. Það yrði mikið framfaraspor í réttindum barna ef slíkt yrði gert hér á landi. Skrifað hefur verið um tálmun og foreldraútilökun og telur undirrituð nauðsynlegt að benda þingmönnum á nokkrar krækjur. Ekki er á vísan að róa að þeir hafi tíma til að leita uppi fróðleikinn. Í lok skjalsins má finna krækjur sem er bara brot af því sem finna má um málaflökkinn.

Það er von undirritaðrar að þingmönnum beri gæfa til að finna leið til að tryggja velferð barnanna sem búa við tálmun og foreldraútilökun og vernda rétt þeirra til að umgangast báða foreldra sína á uppvaxtarárum.

Með vinsemd og virðingu,

Helga Dögg Sverrisdóttir.

Rannsóknir:

Hér er íslensk rannsóknaráætlun en í henni segir „Ljóst er orðið að tálmun á umgengni við foreldri er skaðlegt fyrir börn og ekki síður skaðlegt þeim foreldrum sem fyrir því verða.“ Í heimildaskránni má sjá fjölda greina um málaflökkinn.

<https://skemman.is/bitstream/1946/33930/3/%c3%81hrif%20t%c3%a1lmunar%20%c3%a1%20umgengni%20vi%c3%b0%20b%c3%b6rn%20%c3%a1%20andlega%20og%20l%c3%adkamlega%20heilsu%20foreldra.%20Ranns%c3%b3knar%c3%a1%c3%a6tlun..pdf>

[file:///C:/Users/Helga%20D%C3%B6gg/Downloads/parental-alienation%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Helga%20D%C3%B6gg/Downloads/parental-alienation%20(1).pdf)

Áhugaverðar greinar um málaflokkinn:

<https://goodmenproject.com/featured-content/parental-alienation-is-child-abuse-say-researchers-of-child-development/?fbclid=IwAR3Kx8L6AiGbnQNiug8KggR1enEKshT5A64NjClfc7XppdI0JPYPgm-cTZc>

<https://www.simplyparent.org/single-post/2018/11/06/Parental-Alienation-is-Domestic-Violence?fbclid=IwAR3q6QXbxqGDEtABIGSO0s-UWBVwQmPTAJy0MPOnMH5gHx9caSvng2iF4oE>

<https://natsci.source.colostate.edu/an-understudied-form-of-child-abuse-and-intimate-terrorism-parental-alienation/?fbclid=IwAR3QXLtEnCxFSNhzsZXMjv-zK89ROuVCowMpE-jdtiWErZ6ZWtXmfJF7yb0>

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10502556.2011.609424?fbclid=IwAR1CgDpXeTCyRN2RN355KWvdUsfLRKWR48iMEDDvkJfszzLvd-jJuXlprk&>

https://www.psychologytoday.com/us/blog/resolution-not-conflict/201909/parental-alienation-what-therapists-need-know?fbclid=IwAR0lC5sIlPpp7OP8-qQKxPTPhkCsiCkPNqpV1Le3C_HfdLswAsGhKPzSBk

<https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10896-019-00097-5>

Hér má lesa á dönsku:

https://www.information.dk/debat/2019/08/aldrig-set-7-aarige-datter-fordi-systemet-tillader-samvaerschikane?utm_medium=social&utm_campaign=btn&utm_source=facebook.com&utm_content=tp&fbclid=IwAR3zdMqDwny0Y1sJrqEhrCn5yzPcQ6k4-Sl7yV6P9n0lifbFklV3myHDbnA

Myndbönd:

Dr. C.A. childress. "How does a parent gain control of a child's psyche?" (8 min).

<https://www.facebook.com/ewout.meelhuijsen/videos/10156834761423555/UzpfSTE1NTcxMTY0NzY6Vks6ODY3NTA3NDQzNTgyMilz/?fref=nf>

https://www.youtube.com/watch?v=_nvrkDBomJA&feature=youtu.be&fbclid=IwAR13VjMD2mZB2jzTz0dqCGAzF7OrUU7g6CNO3Ld9YTvoQtdQM7DcfPKN6QI

https://www.youtube.com/watch?v=9pmPbNOi9-8&feature=youtu.be&fbclid=IwAR14MPPf_ihTHCHqQa8nGBRJCIOJzcBhnGLwXL4FH_xb4r6IbTI8dWepI4

<https://www.facebook.com/BBCOne/videos/2078077738882999/UzpfSTE2NDAwMDc0Nzg6Vks6MTQyMzE2Mjk2Nzg3NTY0MQ/>

Heimildir:

Helga Vala Helgadóttir. (2017). *Ofbeldi gegn börnum*. Vísir. Sótt 27. október af <https://www.visir.is/g/2017170409809>

Sara Pálsdóttir. (2019). *Fjölskyldur líða fyrir áhugaleysi stjórnvalda*. Fréttablaðið. Sótt 27. október af <https://www.frettabladid.is/skodun/fjolskyldur-lida-fyrir-ahugaleysi-stjornvalda/>

4. nóvember 2019
Hallveigarstöðum, Reykjavík

Efni: Umsögn Kvenréttindafélags Íslands um frumvarp til laga um breytingu á barnaverndarlögum, nr. 80/2002 (refsing við tálmun eða takmörkun á umgengni). Þingskjal 123 – 123. mál, 150. löggjafarþing.

Nú liggur fyrir Alþingi frumvarp til laga um breytingu á barnaverndarlögum, þar sem lagt er til að barnaverndarlögum sé breytt svo að foreldri sem takmarki umgengnisrétt að barni sínu eigi á hættu refsingu sem varðar sektum eða allt að fimm ára fangelsi. Er þetta í þriðja skipti sem sambærilegt frumvarp hefur verið lagt fyrir Alþingi.

Kvenréttindafélag Íslands sendi inn umsögn þegar frumvarpið var lagt fram fyrst árið 2017 og er umsögn okkar sú sama, við leggjumst eindregið gegn frumvarpinu.

Með þessari umsögn fylgir greinin „Réttur barna eða réttur feðra? Um tálmun á rétti barna til umgengni við foreldra sína“ eftir Brynhildi Flóvenz dósent við Lagadeild Háskóla Íslands. Í greininni, sem birtist í ársriti Kvenréttindafélagsins 19. júní árið 2017, reifar Brynhildur um lagalegar hliðar þessa frumvarps.

Kvenréttindafélag Íslands telur að stíga þurfi varlega til jarðar þegar kemur að því að beita refsingum við tálmun eða takmörkun á umgengni.

Í greinargerð með frumvarpinu er nefnt að samkvæmt barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna eigi börn rétt á að þekkja og umgangast báða foreldra sína. Þetta tekur félagið heils hugar undir. Það væri því skerðing á réttindum barna, samkvæmt sáttmála SP, að fjarlægja forræðisforeldrið af heimili og setja í fangelsi.

Samkvæmt 46. gr. barnalaga þá hvílir skylda á herðum beggja foreldra að tryggja umgengni eða samvistir við báða foreldra. Í þessu frumvarpi er einungis krafist refsingar yfir því foreldri sem takmarkar umgengni, en ekki foreldri sem sinnir ekki sínum foreldraskyldum. Þyki flutningsmönnum barnasáttmáli SP og réttindi barna til beggja foreldra eins mikilvægur og kemur fram í þessu frumvarpi, skyldi ætla að foreldrar sem sinna ekki foreldraskyldum ættu einnig að falla hérna undir. Þetta yrði í raun afar flókið í framkvæmd, og kannski ómögulegt. Því telur Kvenréttindafélagið að ekki ætti að lögfesta þessar breytingar.

Kvenréttindafélagið telur að þær heimildir sem sýslumaður hefur nú þegar, það er 48. gr. barnalaga um dagsektir, ættu að duga til þess að tryggja þennan mikilvæga rétt barna. Tekið er fram í frumvarpinu að ákvörðunum um dagsektir sé sjaldan fylgt eftir. Það væri vænlegra að byrja á því að nýta þau lög sem nú þegar eru til staðar og tryggja fjármagn til framkvæmdar þeirra, áður en svo stórvægilegar breytingar yrðu gerðar eins og hér er lagt til. Þó er vert að nefna að engar slíkar heimildir eru í barnalögum þegar kemur að foreldrum sem ekki sinna foreldraskyldum sínum.

Einnig gerir Kvenréttindafélagið athugasemdir við vinnslu frumvarpsins. Þar vantar alveg tilvísanir í rannsóknir og tölfræði um algengi tálmunar og takmörkunar á umgengni. Slíkar rannsóknir verða að liggja til grundvallar þegar leggja á til breytingar á lögum sem leiða til jafn þungra refsinga og hér er lagt til.

Brynhildur Heiðar- og Ómarsdóttir
framkvæmdastýra Kvenréttindafélags Íslands

Réttur barna eða réttur feðra?

*Um tálmun á rétti barna til umgengni
við foreldra sína*

Brynhildur G. Flóvenz

Nú nýverið lögðu nokkrir þingmenn fram frumvarp á Alþingi sem hefur hlotið furðu litla umræðu, ekki síst af hálfu þeirra sem láta sig hagsmuni barna og kvenna varða. Frumvarpið er um breytingar á barnaverndarlögum nr. 80/2002 (refsing við tálmun eða takmörkun á umgengni).¹ Flutningsmenn þess eru Brynjar Níelsson, Bryndís Haraldsdóttir, Valgerður Gunnarsdóttir og Óli Björn Kárasón, öll úr Sjálfstæðisflokki, Elsa Lára Arnardóttir, þingkona Framsóknarflokks, og Nichole Leigh Mosty, þingkona Bjartrar framtíðar. Frumvarpið hefur verið lagt fram þegar þetta er skrifað en óvíst er hvort það hefur orðið að lögum þegar þessi grein birtist. Hvort sem málið fer í gegn á þessu löggjafarþingi eður ei þá tel ég mikilvægt að fjallað sé um það á vettvangi sem þessum. Í þessari grein verður rýnt í nokkur álitamál sem mikilvægt er að hafa í huga þegar afstaða til frumvarpsins er mótuð.

Réttur barns og úrræði við brotum á honum

Þótt draga meg þær ályktanir af heiti frumvarpsins að það eigi við tálmanir eða takmarkanir á umgengni almennt er það ekki svo. Í frumvarpinu er lagt til að tálmi það foreldri sem barn býr hjá (sem er í yfirgnæfandi fjölda tilfella móðir) hinu foreldrinu (í flestum tilfellum föður) eða öðrum sem eiga umgengnisrétt samkvæmt úrskurði, dómi, dómssátt foreldra eða samningi þeirra staðfestum af sýslumanni að neyta umgengnisréttar, eða takmarki hann, varði það fangelsi allt að fimm árum. Með öðrum orðum þá er í reynd lagt til að foreldrar sem börn búa hjá (í flestum tilfellum mæður) sem hindra eða takmarka rétt barns til umgengni við hitt foreldrið (yfirleitt föður) sæti fangelsi allt að fimm árum á meðan foreldri sem barn býr ekki hjá (oftast

faðir) sem hindrar eða takmarkar rétt barnsins til umgengni þarf ekki að sæta slíkum viðurlögum eða neinum viðurlögum yfirleitt.

Skoðun mín hefur lengi verið sú að umræðan um rétt barna til umgengni við foreldra og samsvarandi skyldur foreldra til að annast börn sín hafi einkennt af áherslu á hagsmuni foreldra, og þá einkum á hagsmuni foreldra sem barn býr ekki hjá (yfirleitt feður), fremur en hagsmuni barna, jafnvel þó sú umræða hafi verið færð í búning umhyggju fyrir börnum. Hið nýja frumvarp styður enn frekar þá skoðun mína.

Nú þegar eru ýmis ákvæði í lögum sem ætlað er að tryggja rétt barna til umgengni og framfylgja honum. Réttur barna til umgengni við foreldra sína er tryggður í barnalögum nr. 76/2003 en þar segir m.a. í 46. gr. um umgengni við foreldri:

1. mgr. Barn á rétt á að umgangast með reglubundnum hætti það foreldra sinna sem það býr ekki hjá, enda sé það ekki andstætt hagsmunum þess. Með umgengni er átt við samveru og önnur samskipti. Þegar foreldrar búa ekki saman hvílir sú skylda á þeim báðum að grípa til þeirra ráðstafana sem við verður komið til að tryggja að þessi réttur barnsins sé virtur.

2. mgr. Foreldri sem barn býr ekki hjá á í senn rétt og ber skylda til að rækja umgengni við barn sitt. Foreldri sem barn býr hjá er skylt að stuðla að því að barn njóti umgengni við hitt foreldri sitt nema hún sé andstæð hag og þörfum barns að mati dómara eða lögmæltis stjórnvalds.

Reglan er því nokkuð skýr. Báðir foreldrar hafa skyldu til að tryggja þennan rétt barnsins. Eina undantekningin, samkvæmt ákvæðinu, er þegar umgengni er andstæð hagsmunum barnsins. En hvað er til ráða ef foreldrar virða ekki þennan rétt

barnsins? Því er til að svara að það fer alveg eftir því hvort foreldrið brýtur rétt barnsins. Í barnalögum eru úrræði til staðar ef foreldri sem barn býr hjá virðir ekki rétt barnsins til umgengni. Samkvæmt 48. gr. barnalaga getur foreldri sem barn býr ekki hjá en á umgengnisrétt við gert kröfu um að sýslumaður skyldi foreldri sem barn býr hjá til að láta af tálmunum að viðlögðum dagsektum allt að 30.000 kr. á dag. Gera má fjárnám fyrir slíkum dagsektum. Ekkert slíkt úrræði er til staðar þegar foreldri sem barn býr ekki hjá sinnir ekki skyldu sinni samkvæmt samkomulagi, úrskurði eða dómi um umgengni.

Auk þess að geta gert kröfu um dagsektir þá er í 50. gr. barnalaga gert ráð fyrir að haldi tálmanir foreldris sem barn býr hjá áfram þrátt fyrir dagsektir þá geti hitt foreldrið gert kröfu um að dómari úrskurði um að umgengni verði komið á með aðfarargerð, þ.e. að barnið verði beinlínis tekið af því foreldri sem það býr hjá og fært til foreldris sem það á rétt á umgengni við. Ekkert slíkt úrræði er til staðar þegar foreldri sem barn býr ekki hjá sinnir ekki skyldu sinni.

Í þriðja lagi getur foreldri sem barn býr ekki hjá gert kröfu um forsjá barnsins. Í 34. gr. barnalaga koma fram þau atriði sem horfa skal til þegar dómari sker úr um forsjá barns og er eitt þeirra atriða skylda foreldra til að tryggja rétt barnsins til umgengni. Sé foreldri líklegt til að tálma umgengni eru því minni líkur á að það fái forsjá barns.

Þegar rýnt er í orðalag barnalaga þá fer það eftir ýmsu hvort rætt er um rétt barns til umgengni eða rétt foreldris. Í 46. gr. er fjallað um rétt barns til umgengni þar sem kemur fram í 1. mgr. að barn eigi rétt á að umgangast það foreldri sem það býr ekki hjá. Í 2. mgr. kemur síðan fram að foreldri sem barn býr ekki hjá eigi rétt á og skyldu til umgengni við barn sitt. Í 46. gr. er því

bæði kveðið á um rétt barns og foreldris til umgengni. Þegar síðan kemur að ákvæðum um úrræði til að bregðast við broti á þessum rétti er hins vegar í 48.–50. gr. eingöngu talað um rétt foreldris sem barn býr ekki hjá til umgengni. Orðræðan í lögnum bendir því til þess að í raun sé fyrst og fremst verið að tryggja rétt foreldris fremur en barns og þá einkum þess foreldris sem barn býr ekki hjá (oftast föður).

Hinn kynjaði raunveruleiki

Vert er að hafa í huga að þetta málefni er mjög kynjað. Mun algengara er að börn búi hjá móður, eða eigi a.m.k. lögheimili hjá móður, en föður. Samkvæmt upplýsingum Hagstofunnar bjuggu 17.260 börn hjá móður en 1.409 börn hjá föður árið 2016. Börn sem búa hjá öðru foreldra sinna eiga því lögheimili hjá móður í rúmlega 90% tilvika þrátt fyrir að sameiginleg forsjá sé meginreglan við hjúskapar- eða sambúðarslit í dag. Þá eru konur sem búa einar með börn sín með fleiri börn að meðaltali en karlar í sömu stöðu. Meðalfjöldi barna sem býr hjá móður er 1,52 á meðan meðalfjöldi barna sem býr hjá föður er 1,23. Af þessum tölum sem og af rannsóknum sem gerðar hafa verið á síðari árum má sjá að þegar rætt er um tálmun á umgengni þá er fyrst og fremst verið að tala um tálmun af hendi mæðra.²

Hinu nýja frumvarpi er því einkum beint að konum. Við skoðun á athugasemdum við frumvarpið er hvorki að finna neina umfjöllun um brot foreldra sem barn býr ekki hjá á umgengnisrétti barna eða haldbærar upplýsingar til stuðnings þeim fullyrðingum sem fram koma í frumvarpinu. Meðal annars segir í frumvarpinu: „Alþekkt og nokkuð algengt er að það foreldri sem barn býr hjá tálmi alfarið eða takmarki verulega

Mynd: Alþingi

að barn umgangist hitt foreldrið og fari með því gegn úrskurði, dómi, dómsátt eða samningi aðila.“ Hér er ekki vísað í nein gögn til stuðnings þessari fullyrðingu. Hvað er átt við með alþekkt? Hvaða gögn liggja að baki fullyrðingu um að tálmanir séu algengar? Í frumvarpinu segir jafnframt að óumdeilt sé að úrræði barnalaga um dagsektir hafi ekki virkað til að tryggja þennan mikilvæga rétt barnsins. Tæplega 19.000 börn bjuggu hjá öðru foreldri sínu árið 2016 þar af rúmlega 17.000 hjá móður.³ Samkvæmt svari dómismálaráðherra 4. apríl 2017 við fyrirsöfnun frá Jóni Steindóri Valdimarssyni, alþingismanni, var lögð fram 71 krafa um dagsektir hjá embættum sýslumanna árið 2016. Engin krafa var sett fram um aðför til að koma á umgengni það sama ár.⁴ Krafa kom því fram vegna 0,38% barna sem búa hjá öðru foreldri. Vandséð er því að um algenga hegðun sé að ræða miðað við þessar tölur. Gera má þó ráð fyrir að ekki óski allir foreldrar sem telja hitt foreldrið tálma umgengni eftir álagningu dagsektar. Möguleikinn er engu að síður til staðar og eðlilegt að sú leið sé fullreynd áður en gripið

er til refsiaðgerða sem geta haft ófyrirsjáanlegar afleiðingar fyrir börn.

Það verður því ekki annað séð en að nokkuð sterk úrræði séu til staðar þegar foreldri sem barn býr hjá tálmar umgengni barns við hitt foreldrið. Úrræðin eru hins vegar engin þegar foreldrið sem barn býr ekki hjá virðir ekki rétt barnsins til umgengni. Þessi munur á viðbrögðum við broti á rétti barnsins eftir því hvort foreldra á í hlut vekur óneitanlega upp spurningar um áhrif kynferðis. Verður ekki annað séð en að í reynd þurfi mæður (í flestum tilfellum) að axla ábyrgð á því að virða ekki rétt barnsins til umgengni en feður (í flestum tilfellum) þurfi þess ekki.

Í greinargerðinni með frumvarpinu er ekkert minnst á mögulegar ástæður þess að mæður takmarki eða tálmi umgengni barns við föður. Vafalaust er ástæðan í sumum tilfellum einfaldlega sú að móðir vill ekki vinna með föður og notar barnið til að ná sér niðri á honum. Önnur ástæða, og líklegri í mörgum tilvikum, er ofbeldi föður, annað hvort gagnvart móður eða barni/börnum. Á Íslandi, eins og annars staðar í Evrópu,

hefur komið fram að ofbeldi gagnvart konum af hálfu fyrrverandi eða núverandi maka eða kærasta er um 22%.⁵ Það þarf ekki að koma á óvart að mæður hiki við að senda barn til ofbeldismanns, einkum þegar barnið vill það ekki sjálft. Reyndar væri það alvarleg vanræksla af hálfu móður að senda barn sitt nauðugt viljugt til ofbeldismanns jafnvel þó að hann sé faðir þess. Hafa verður einnig í huga að lengst af hefur ekki verið tekið tillit til ofbeldis við ákvarðanir í forsjár- og umgengnismálum.

Fyrir átta árum var gerð rannsókn á áhrifum ofbeldis við ákvarðanir í forsjár- og umgengnismálum þar sem Elísabet Gísladóttir, lögfræðingur, skoðaði dóma og úrskurði sem snertu forsjá eða umgengni barna á tíu ára tímabili í því skyni að greina hvort og þá hvernig ofbeldi á heimilum hefði áhrif á ákvarðanir um forsjá og umgengni.⁶ Niðurstaða þeirrar rannsóknar var sláandi. Svo virtist sem það hefði lítil sem engin áhrif á slíkar ákvarðanir hvort faðir (í öllum málunum voru feður gerendur) hefði beitt maka sinn og/eða börn ofbeldi. Jafnvel þó að börn væru orðin stálpuð og tjáðu ótta sinn við að fara til föður og fyrir lá að hann hefði beitt ofbeldi var engu að síður oftast talið að faðir ætti rétt á umgengni og að það væri barni fyrir bestu. Skömmu eftir að þessi rannsókn var unnin var gerð breyting á barnalögum m.a. þannig að nú er kveðið á um í 47. gr. að þegar sýslumaður úrskurðar um umgengni skuli hann m.a. meta hættu á að barnið, foreldri eða aðrir á heimili barnsins hafi orðið eða verði fyrir ofbeldi og líta sérstaklega til þess hvort ágreiningur eða samskipti foreldra séu líkleg til að koma í veg fyrir, hindra eða draga úr möguleikum barns til að alast upp við þroskavænleg skilyrði. Ekki hefur, svo mér sé kunnugt um, verið gerð rannsókn eftir lagabreytinguna, sambærileg hinni

fyrri, um áhrif ofbeldis á ákvarðanir í forsjár- og umgengnismálum.

Það verður að gera þá lágmarkskröfu til þingmanna að frumvörp sem þeir leggja fram, ekki síst þau sem geta haft afgerandi áhrif á líf og velferð barna, byggji ekki á órökstuddum fullyrðingum eða beinlínis röngum. Þingmenn verða að þekkja raunveruleikann og hafa einhverja hugmynd um afleiðingar gerða sinna þegar að jafn viðkvæmum málum kemur en svo er ekki að sjá í þessu máli. Enn fremur að við ákvarðanir er varða réttindi barna séu það hagsmunir barna sem ráði för en ekki hagsmunir foreldra eða, eins og í því frumvarpi sem hér hefur verið fjallað um, hagsmunir feðra. ❖

Heimildir

1. Frumvarp til laga um breytingu á barnaverndarlögum, nr. 80/2002 (refsing við tálmun eða takmörkun á umgengni), 146. löggjafarþing, þingskjal 559, 426. mál
2. Hagstofa Íslands, slóð http://px.hagstofa.is/pxis/pxweb/is/lbuar/lbuar_fjolsk__Fjolskyldan/MAN07108.px
3. Hagstofa Íslands, slóð <https://hagstofa.is/talnaefni/ibuar/fjolskyldan>
4. Svar dómsmálaráðherra við fyrirspurn frá Jóni Steindóri Valdimarssyni um úrskurði um umgengni barna við umgengnisforeldra, 146. löggjafarþing, þingskjal 557, 172. mál
5. Sjá t.d. rannsókn Elísabetar Karlsdóttur og Ásdísar A. Arnalds sem unnin var fyrir Félags- og tryggingarmálaráðuneytið og gefin út í árslok 2010 og rannsókn á vegum European Union Agency for Fundamental Rights: *Violence against women: an EU-wide survey*, frá árinu 2014
6. Elísabet Gísladóttir: *Áhrif heimilisofbeldis á ákvarðanir í umgengnis- og forsjármálum*, meistararitgerð til Mag. Jur. prófs í lögfræði, 2009

Alþingi
Nefndasvið
Austurstræti 8-10
150 REYKJAVÍK

Reykjavík, 21. október 2019.

Umsögn Mannréttindaskrifstofu Íslands um frumvarp til laga um breytingu á barnaverndarlögum nr. 80/2002 (refsing við tálmun eða takmörkun á umgengni), þskj. 123, 123. mál.

Mannréttindaskrifstofu Íslands hefur borist ofangreint frumvarp til umsagnar og gerir eftirfarandi athugasemdir við efni þess.

Í Barnalögum nr. 76/2003 og lögum um samning Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins nr. 19/1954, er skýrt kveðið á um rétt barna til að þekkja og umgangast báða foreldra sína, sé það ekki talið andstætt hagsmunum þeirra. Telur MRSÍ afar vandséð að því markmiði verði best þjónað með fangelsun annars foreldris, en með slíkri ráðstöfun væri girt fyrir umgengni barns við það foreldri nema endrum og sinnum og það jafnvel allt af 5 árum. Getur það ekki á nokkurn hátt talist barninu fyrir bestu eða þjóna hagsmunum þess. Sjálfsagt er að beita úrræðum til að koma í veg fyrir tálmun en auðveldlega má finna önnur en fangelsisrefsingu. Að mati MRSÍ samræmist það heldur ekki einni grundvallarreglu mannréttindalöggjafar, þ.e. meðalhófsreglu, sem kveður á um að aldrei skuli gengið lengra en nauðsyn ber til til að ná fram lögmætu markmiði. Lögmæta markmiðið hlýtur að vera það, að teknu tilliti til hagsmuna barnsins, að tryggja umgengni þess við báða foreldra og að koma í veg fyrir tálmun annars foreldrisins á umgengni barnsins við hitt en ekki það að refsa foreldrinu fyrir tálmun á umgengni.

MRSÍ er ekki kunnugt að gerðar hafi verið rannsóknir sem sýna fram á tíðni tálmunar á umgengni né hverjar ástæður tálmunar séu. Hins vegar hefur skrifstofan, í gegnum lögfræðiráðgjöf við innflytjendur og persónulega reynslu framkvæmdastjóra af starfi fyrir Kvennaráðgjöfina, rætt við ótalmarga foreldra, flest mæður, sem telja andstætt hagsmunum barna sinna að umgangast hitt foreldrið. Oftast er það vegna ofbeldis þess foreldris í þágu hins og barnanna, vímuefnaneyslu, andlegra veikinda og þess háttar. Er það og reynsla MRSÍ að foreldri séu mjög meðvituð um skyldur sínar gagnvart börnum sínum og að þau leitist við að verja hagsmuni þeirra af heilindum og hafa það sem er þeim fyrir bestu að leiðarljósi. Margir hafa enda látið þess getið að einungis í lengstu lög hafi þau tekið fyrir umgengni og það af tilliti til barnsins en ekki til að ná sér niður á hinu foreldrinu. Slík tilvik eru án efa til en eins og áður segir er tíðni þeirra ekki þekkt og í þeim tilvikum sem nefnd voru hér að framan telur MRSÍ það mjög orka tvímælis að refsa foreldri fyrir að uppfylla lögbundnar skyldur sínar við börn sín og furðar sig á að í frumvarpinu skuli ekki gert ráð fyrir undanþágum í tilvikum sem þeim sem hér eru rakin.

Loks leggur MRSÍ til að hugtakið tálmun verði skilgreint. Slíka skilgreiningu er hvorki að finna í barnalögum né barnaverndarlögum og er afar mismunandi hvaða skilning fólki leggur almennt í hugtakið. Þannig hefur skrifstofan m.a. spurnir af kröfu um dagsektir vegna tálmunar þegar barn

MANNRÉTTINDASKRIFSTOFA ÍSLANDS
ICELANDIC HUMAN RIGHTS CENTRE

kaus að fara í skólaferðalag í stað þess að hitta foreldri á umsömdum tíma. Yrði það mjög til að draga úr álagi á starfsfólk sýslumannsembætta ef fyrir lægi skilgreining á hugtakinu og jafnvel dæmi sem orðið gætu til að draga úr ástæðulausum kvörtunum.

Virðingarfyllst,
f.h. Mannréttindaskrifstofu Íslands

Margrét Steinarsdóttir
framkvæmdastjóri

Alþingi
b.t. velferðarnefndar
Kirkjustræti
101 Reykjavík

Mosfellsbæ, 15. nóvember 2019
Erindi 201910245/50.13 uvi

Efni: Umsögn Mosfellsbæjar um frumvarp til laga um barnaverndarlög (refsing eða takmörkun á umgengni), mál 123.

Bæjarráð Mosfellsbæjar 1421. fundur 14. nóvember 2019 tók til umfjöllunar erindi velferðarnefndar, frumvarp til laga um barnaverndarlög (refsing eða takmörkun á umgengni), mál 123. Bókun bæjarráðs vegna málsins er eftirfarandi:

Erindið var tekið fyrir á 282. fundi fjölskyldunefndar Mosfellsbæjar 21. maí 2019 og vísar bæjarráð í eftirfarandi umsögn sem þá var veitt vegna frumvarps þessa:

Samkvæmt ákvæðum VIII. kafla barnalaga nr. 76/2003 fara sýslumannsembætti landsins með mál sem varða rétt barna til umgengni við foreldri og viðbrögð við tálmun forsjáraðila á umgengnisrétti barns. Mikilvægt er að tryggja að sýslumannsembætti landsins hafi yfir að ráða fjármagni sem gerir þeim kleift að framfylgja ákvæðum laganna svo sem með því að veita sérfræðiráðgjöf í samræmi við 33. gr. Mikilvægt er að ráðgjöfin sé veitt á fyrstu stigum málsmeðferðar og í þeim mæli sem nauðsynleg er. Þjónusta sem tryggir ekki fyrrgreint dregur úr möguleikum þess að sætta sjónarmið foreldri, með afleiðingum sem bitna fyrst og fremst á barninu. Slíkt er ekki í samræmi við stefnu málaflokksins undanfarin ár að leggja aukna áherslu á samstarf og samvinnu foreldra.

Eins og fram kemur í umsögn sýslumannsins á höfuðborgarsvæðinu dags. 29. maí 2017 við fyrri meðferð málsins þá verður ekki séð að það sé til hæðarauka að hafa sömu hegðun til skoðunar hjá fleiri en einu stjórnvaldi á sama tíma, hjá sýslumönnum annars vegar og barnaverndarnefndum/lögreglu/ákærvaldinu hins vegar. Slíkt býður upp á að mál séu tilkynnt til barnaverndarnefnda áður en reynt hefur verið á úrræði barnalaga. Takmörkuð sérfræðiráðgjöf sýslumannsembættis í dag leiðir því miður of oft til þess að forsjáraðilar grípa til þess ráðs með þeim afleiðingum að aukin spennan myndast í samskiptum aðilanna sem oft á tíðum torveldar að lausn náist.

Tálmun á umgengni og takmarkanir barns til umgengni við foreldri samræmist ekki ákvæði 1. gr. a) barnalaga nr. 76/2003 og 7. gr. barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna. Hins vegar er það álitamál hvort það þjóni hagsmunum barns að foreldri sem barnið býr hjá sé hneppt í fangelsi í allt að fimm ár vegna tálmana eða takmörkunar á umgengni við hitt foreldrið. Stöðugleika og öryggi barns er með slíkum aðgerðum raskað verulega þar sem búseta, félagsleg- og tilfinningaleg tengsl eru rofin og samvistir barns við foreldrið takmarkast við heimsóknir í fangelsi.

Fangelsisvist annars foreldris er ekki líkleg til að stuðla að samstarfi þess við hitt foreldrið. Auk þess sem líkur benda til þess að frásögn barns af aðstæðum og hegðun foreldra muni hafa áhrif á það hvort foreldri verði látið sæta fangelsisvist eða ekki, nokkuð sem ekki er boðlegt barni.

Virðingarfyllt,
Unnur V. Ingólfssdóttir, framkvæmdastjóri fjölskyldusviðs

Skrifstofa Alþingis, nefndasvið

Kirkjustræti
150 Reykjavík

Reykjanesbær, 29. október 2019

Mál nr. 2019050801

Efni: Umsögn Velferðarsviðs Reykjanesbæjar varðandi frumvarp til laga um barnaverndarlög (refsing við tálmun eða takmörkun á umgengni), 123. mál.

Velferðarsvið Reykjanesbæjar lítur svo á að réttur barns til að umgangast báða foreldra er ótvíræður og mikilvægast af öllu er að barn geti búið við vernd, umönnun og öryggi í uppeldi sínu. Í frumvarpi til laga um breytingar á barnaverndarlögum, nr. 80/2002 (refsing við tálmun eða takmörkun á umgengni) er lagt til að bætt verði við nýrri málsgrein við 98. gr. barnaverndarlaga þar sem innleiddar verða frekari refsingar við tálmunum en nú er, með aðkomu barnaverndar og kæru barnaverndar til lögreglu.

Þegar mikill ágreiningur er milli foreldra um umgengni barna má velta því fyrir sér hvort þessi leið sé heppilegust til að tryggja réttindi barns til að umgangast báða foreldra sína. Þessi mál eru mjög flókin og því er ekki hægt að líta svo á að þessar breytingar muni efla velferð hlutaðeigandi barns eða leysa þann ágreining sem er til staðar. Árangursríkara er að finna leiðir þar sem foreldrar þurfa að vinna með samskiptin sín á milli við skilnað eða sambúðarslit með þeim hætti að umgengni og velferð barns/barna sé tryggð. Löng hefð er fyrir því að líta til hinna norðurlandana og löggjöfin hér á landi hefur oft á tíðum tekið mið af norrænni löggjöf. Í Danmörku er til að mynda farið að skilyrða foreldrar til að sækja foreldrafærninámskeið um samstarf eftir skilnað til að tryggja réttindi barna við skilnað foreldra. Nái foreldrar ekki nauðsynlegu samstarfi er málum vísað í sk. Foreldraréttarhús til frekari vinnslu. Lagt er til að þessi nálgun Dana verði skoðuð og innleidd á Íslandi fremur en innleiðinga nýrra refsileiða.

Virðingarfyllt

f.h. velferðarsviðs Reykjanesbæjar

Velferðarsvið
Reykjanesbæjar

María Gunnarsdóttir

Forstöðumaður barnaverndar

Nefndarsvið Alþingis
Allsherjar- og menntamálanefnd
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík 30. október 2019

Efni: Umsögn Samtaka um kvennaathvarf um frumvarp til laga um breytingu á barnaverndarlögum nr. 80/2002 (refsing við tálmun eða takmörkun á umgengni), þingskjal nr. 123 – 123. mál. lp. 150

Samtök um kvennaathvarf sendu inn umsagnir við fyrri frumvörp sama efnis, dags. 29. maí 2017, og aftur þann 27. nóvember 2018 þegar frumvarpið var aftur lagt fram þá með breytingum. Nú hefur frumvarpið verið lagt fram að nýju þá í þriðja sinn.

Samtök um kvennaathvarf styðja ekki frumvarpið og skora á þingmenn að hafna því og vilja koma á framfæri eftirfarandi umsögn um ofangreint frumvarp.

Samkvæmt barnalögum og barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna eiga börn rétt á að þekkja og umgangast báða foreldra sína sé það ekki talið andstætt hagsmunum þeirra. Undir það taka Samtök um kvennaathvarf en telja það ekki þjóna hagsmunum barna að tálmun eða takmörkun foreldris á umgengni verði gerð að refsiverðu athæfi og að fangelsa megí foreldra eins og lagt er til og styður því ekki frumvarpið.

Samtök um kvennaathvarf telja að svo róttækar breytingar sem hér eru lagðar til muni ekki þjóna hagsmunum barna. Það að foreldri sem barnið býr hjá eða umgengnisforeldri geti átt yfir höfði sér fangelsisvist fjarri barninu, tálmi eða takmarki það umgengni barnsins við hitt foreldrið, mun bitna á barninu sjálfu. Verði foreldri refsað með þeim hætti sem boðað er með frumvarpinu er líf barns og öryggi sett í uppnám og því getur það alls ekki talist þjóna hagsmunum þess. Sé um ástæðulausa tálmun að ræða verður að beita vægari úrræðum en þeim að dæma foreldri til fangelsisvistunar.

Að fangelsa foreldri sem hefur tálmað umgengni leiðir af sér tálmun á umgengni þess við barn sitt sem getur ekki talist þjóna hagsmunum barnsins. Foreldri sem situr í fangelsi getur ekki átt reglulega og óþvingaða umgengni við barn sitt. Tillaga um að fangelsa foreldri stangast á við frumvarpið sjálft sem byggir á rétti barna til þess að umgangast foreldra sína.

Frá sjónarhóli Samtaka um kvennaathvarf.

Samtök um kvennaathvarf reka neyðarathvarf þar sem konur og börn sem beitt hafa verið ofbeldi geta leitað þegar dvöl þeirra heima er þeim óbærileg vegna ofbeldis. Reynslan úr athvarfinu er sú að í mörgum tilfellum kjósa þær sem þangað þurfa að leita að senda börn sín ekki í umgengni til foreldris sem beitt hefur þær og oft einnig börnin ofbeldi. Minnt er á að það að sjá eða heyra foreldri beitt ofbeldi er skilgreint sem ofbeldi gegn barninu sjálfu. Skjólstæðingar athvarfsins sem ekki senda börn sín í umgengni til ofbeldismannsins telja sig

vera að vernda börn sín. Í slíkum tilfellum er foreldri að vernda barnið og gæta hagsmuna þess en ekki að brjóta á rétti barnsins. Reynsla Samtaka um kvennaathvarf er sú að umgengni barna við foreldri sem beitt hefur ofbeldi veldur barninu oft mjög mikilli streitu og kvíða, því í kringum umgengnina á sér oft stað ofbeldi. Þar nýtir sá sem beitir ofbeldinu sér þær aðstæður, þar sem barn fer á milli foreldra í umgengni, sem vettvang til þess að beita ofbeldi. Margir skjólstæðingar kvennaathvarfsins koma þangað vegna ofbeldis fyrrum maka, á síðasta ári komu 33% kvenna vegna fyrrum maka. Taka ber fram að því fylgja miklar og langvarandi afleiðingar að hafa orðið fyrir ofbeldi eða að hafa orðið vitni að ofbeldi gegn nákomnum í æsku. Verði tálmun í slíkum aðstæðum refsiverð vinnur hún gegn markmiðum barnalaga og barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna sem eru að hagsmunir barna skuli alltaf hafa í forgang og að vernda skuli börn gegn ofbeldi og vanvirðandi hegðun. Af þeirri ástæðu geta Samtök rum kvennaathvarf ekki fallist á refsheimild fyrir tálmun eða takmörkun á umgengni.

Ekki er að finna undantekningar.

Í frumvarpi því sem hér er til umsagnar eru engin takmörk eða undanþáguákvæði tilgreind sem réttmæt ástæða tálmunar eða takmörkunar á umgengni þegar kemur að ákvörðun um refsingu. Ekki er gert ráð fyrir þeim tilvikum þar sem tálmun umgengni sprettur af því að foreldri telur sig hafa fullgilda ástæðu til að takmarka umgengni barnsins við hitt foreldrið, til verndar hagsmunum barnsins. Né heldur er gert ráð fyrir því að barnið sjálft óski ekki eftir að umgangast foreldri sitt.

Ekki er að finna skilgreiningu á tálmun.

Í þeim texta sem frumvarpið leggur til að bætist við 98. gr. barnaverndarlaga er notað hugtakið tálmun, án þess að það sé skilgreint hvað felst í hugtakinu. Komið hefur fram í opinberri umræðu að fólk leggur afar misjafnan skilning í hugtakið. Einhverjir vilja meina að það sé tálmun tefjist afhending barns í eitt skipti um eina klukkustund, alveg sama af hvaða orsökum það atvikast. Aðrir vilja svo skilgreina tálmun sem algjört rof á sambandi milli barnsins og hins forsjárlausar foreldris, svo hafa heyrst aðrar skilgreiningar um eitthvað þarna á milli.

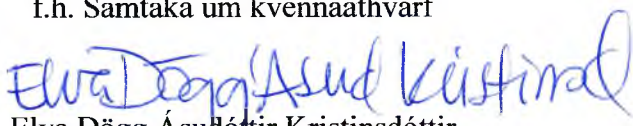
Aðrir möguleikar en refsíákvæði

Í stað svo róttækra tillagna hefði verið farsælla af flutningsmönnum frumvarpsins að koma með tillögur um að þær stofnanir sem um þessi viðkvæmu mál fjalla fengju auknar fjárveitingar til að auka skilvirkni þessara mála og vinna athuganir og úttektir á þessum mjög svo mikilvæga málaflokki. Að mati Samtaka um kvennaathvarf væri réttara að bæta við ákvæðum um rannsóknarskyldu barnaverndar og sýslumanna svo báðir foreldrar og barnið sjálft, fengju tækifæri til að skýra sínar ástæður.

Samtök um kvennaathvarf skora á þingmenn að hafna lögfestingu þessa frumvarps og að leitað verði leiða til þess að leysa málefnið með öðrum hætti með hagsmuni barna í fyrirrúmi.

Virðingafyllst,

f.h. Samtaka um kvennaathvarf

Elva Dögg Ásúð Kristinsdóttir

Hornafjörður 29. okt. 2019

Til Velferðarnefndar Alþingis
Frá Fræðslu- og félagssviði Sveitarfélagsins Hornafjarðar
Hafnarbraut 27
780 Hornafjörður

Málefni: Umsögn um frumvarp til laga um barnaverndarlög (refsing við tálmun eða takmörkun á umgengni) 123. mál.

Undirritaðar hafa athugasemdir við eftirfarandi:

c. Tálmi foreldri hinu foreldrinu eða öðrum sem eiga umgengnisrétt samkvæmt úrskurði, dómi, dómsátt foreldra eða samningi þeirra staðfestum af sýslumanni að neyta umgengnisréttar, eða takmarki hann, varðar það sektum eða fangelsi allt að fimm árum. Brot gegn ákvæði þessu sætir aðeins opinberri rannsókn að undangenginni kæru barnaverndar til lögreglu.

Í Barnalögum nr. 76/2003 og lögum um samning Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins nr. 19/2013, er skýrt kveðið á um rétt barna til að þekkja og umgangast báða foreldra sína, sé það ekki talið andstætt hagsmunum þeirra. Það er sjónarmið undirritaðra að því markmiði verði ekki þjónað með fangelsun annars foreldris. Með slíkri ráðstöfun væri girt fyrir umgengni barns við það foreldri nema endrum og sinnum og það jafnvel allt af 5 árum. Ennfremur eru börn í þessari stöðu afar útsett fyrir sektarkennd („mamma/pabbi er í fangelsi af því hún/hann fær ekki að hitta mig. Ef ég væri ekki til væri hún/hann ekki í fangelsi“).

Getur þetta ekki á nokkurn hátt talist barninu fyrir bestu eða þjóna hagsmunum þess. Sjálfsagt er að beita viðurlögum til að koma í veg fyrir tálmun en það hlýtur að vera hægt að finna önnur úrræði en fangelsisrefsingu. Að mati undirritaðra samræmist það heldur ekki meðalhöfsreglu stjórnsýslulaga frá nr. 37/1993, sem kveður á um að þess skuli gætt að ekki sé farið strangar í sakirnar en nauðsyn beri til. Markmiðið hlýtur að vera það, að teknu tilliti til hagsmuna barnsins, að tryggja umgengni þess við báða foreldra og að koma í veg fyrir að barnið ali með sér sektarkennd og fyrir tálmun annars foreldrisins á umgengni barnsins við hitt en ekki það að refsa foreldrinu fyrir tálmun á umgengni.

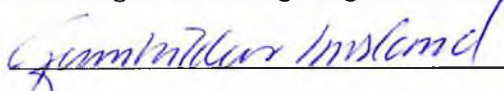
F.h.

Fræðslusviðs, fræðslu- og tómstundanefndar

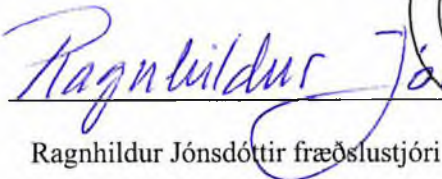
F.h. Félagsmálasviðs og félagsmálanefndar

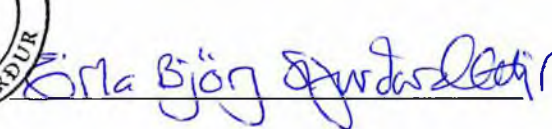
Íris Heiður Jóhannsdóttir formaður

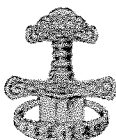
Gunnhildur Imsland formaður

Ragnhildur Jónsdóttir fræðslustjóri

Erla Björg Sigurðardóttir félagsmálastjóri

SÝSLUMANNAFÉLAG ÍSLANDS

Alþingi, nefndasvið
Kirkjustræti
150 REYKJAVÍK

nefndasvid@althingi.is

Umsögn Sýslumannafélags Íslands um frumvarp til laga um breytingu á barnaverndarlögum (refsing við tálmun eða takmörkun á umgengni) 150. löggjafarþing, 123. mál, þskj. 123.

Vísað er til erindis frá nefndasviði Alþingis dags 17. október sl. þar sem óskað var umsagnar félagsins um ofangreint frumvarp. Félagið fékk frest til 31. október til að skila umsögn sinni.

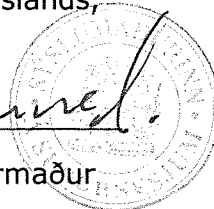
Sýslumannafélag Íslands geldur varhug við því að tálmun eða takmörkun á umgengni verði gerð refsiverð og telur að það muni ekki bæta aðstöðu þeirra barna sem lenda í slíkum aðstæðum.

Frumvarp svipaðs efnis var lagt fram árið 2017. Þá sendi Sýslumaðurinn á höfuðborgarsvæðinu inn ýtarlega umsögn vegna málsins. Þrátt fyrir að einhverjar breytingar hafi verið gerðar á frumvarpinu, til að koma til móts við gagnrýni á það, telur Sýslumannafélagið að fyrrgreind umsögn eigi að meginefni ennþá við og vísar því til hennar í heild sinni, sjá fylgiskjal.

Keflavík, 31. október 2019

F.h. Sýslumannafélags Íslands,

Ásdís Ármannsdóttir, formaður

Fylgiskjal:

Umsögn sýslumannsins á höfuðborgarsvæðinu
við breytingu á barnaverndarlögum, dags. 29.maí 2017.

Sýslumaðurinn á höfuðborgarsvæðinu

Hliðasmári 1, 201 Kópavogi • www.syslumenn.is • fjolskylda@syslumenn.is • kt.650914-2520 • sími 458-2000

Allsherjar- og menntamálanefnd Alþingis

Kópavogur, 29. maí 2017

Umsögn um frumvarp til laga um breytingu á barnaverndarlögum, 426. mál.

Sýslumanninum á höfuðborgarsvæðinu barst þann 18. maí sl. til umsagnar frumvarp til laga um breytingu á barnaverndarlögum (refsing við tálmun eða takmörkun á umgengni), 426. mál.

Af hálfu sýslumanns er óskað eftir að koma á framfæri eftirtöldum athugasemdum. Tekið er fram að þær eru ekki settar fram sérstakri röð.

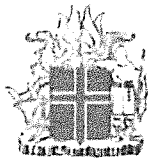
- 1) Ekki verður séð að það sé til hæðarauka að hafa sömu hegðunina til skoðunar hjá fleiri en einu stjórnvaldi á sama tíma, þ.e. hjá sýslumönnum annars vegar og hjá barnaverndarnefndum/lögreglu/ákærvaldinu hins vegar. Þá má vel sjá fyrir sér að umgengnisforeldri tilkynni um tálmun til barnaverndarnefnda án þess að reynt hafi á þau úrræði sem barnalögin hafa upp á að bjóða til að koma umgengni á aftur.
- 2) Í frumvarpinu er talað um að annars vegar tálmun og hins vegar takmörkun á umgengnisrétti varði fangelsi allt að fimm árum. Að mati sýslumanns verður að telja þetta misræmi á milli frumvarpsins og 48. gr. barnalaga nr. 76/2003 sé fremur óheppilegt. Leiðir það óhjákvæmilega til þess að mismunandi skilgreiningar verða í gangi eftir því hvort sýslumaður hafi til skoðunar að leggja á dagsektir skv. barnalögum eða hvort verið sé að meta hvort beita eiga refsingu samkvæmt barnaverndarlögum. Er það ekki til einföldunar fyrir almenning. Þá mun þetta óhjákvæmilega leiða til þess að rannsóknir stjórnvalda á sama tilvikinu (sömu hegðuninni) geta leitt til sitt hvorrar niðurstöðunnar, til dæmis að sýslumaður hafni að leggja á dagsektir en foreldrið eigi eftir sem áður að sæta refsingu á grundvelli barnaverndarlaga.
- 3) Af greinargerð frumvarpsins virðist mega ráða að refsíúrræðið eigi að draga úr þeim tíma þar til umgengnisforeldri fær að hitta barn sitt. Augljóslega mun það ekki verða raunin. Líklegt verður að telja að það að beita foreldri fangelsisrefsingu muni þegar allt kemur til alls taka verulega lengri tíma en t.d. dagsektarmál hjá sýslumönnum. Þá virðist af almennri umræðu um frumvarpið gengið út frá því að barnið muni dvelja hjá umgengnisforeldri sínu á meðan hitt foreldrið situr af sér fangelsisdóm. Að mati sýslumanns verður að telja að raunin yrði önnur og að fangelsisrefsingin yrði síst til þess fallin að koma umgenginni á. Þvert á móti má gera ráð fyrir því að foreldrið muni gera allt sem í þess valdi stendur til að koma í veg fyrir að umgengnin geti komist á.

Sýslumaðurinn á höfuðborgarsvæðinu

Hliðasmári 1, 201 Kópavogi • www.syslumenn.is • fjolskylda@syslumenn.is • kt.650914-2520 • sími 458-2000

- 4) Það þekkist að foreldri flytji erlendis með barn til að tálma umgengni foreldris við barn. Getur það ýmist gerst áður en málefni barnsins koma til skoðunar hjá sýslumönnum en einnig síðar, t.d. eftir að kveðinn hefur verið upp úrskurður um umgengni eða í kjölfar þess að kveðinn hefur verið upp úrskurður um dagsektir. Að mati sýslumanns virðist með frumvarpinu ekki hugsað út í þau vandamál sem upp kæmu við slíkar aðstæður. Sýslumaður hefði þá alla jafna ekki lögsögu til að fjalla frekar um ágreining foreldranna, ekki væri hægt að leita úrlausnar íslenskra dómstóla og málefni barnsins myndu ekki heyra undir barnaverndarnefndir á Íslandi.
- 5) Telja verður frumvarpið mikla afturför frá þeirri stefnu sem verið hefur í þessum málaflokki síðastliðin ár, þar sem lögð hefur verið meiri og meiri áhersla á samstarf og samvinnu foreldra og að mikilvægt sé að fá foreldrana til samstarfs um þessi mál.
- 6) Að mati starfsmanna embættisins sem unnið hafa að þessum málum er talið sennilegt að verði frumvarpið að lögum þá muni það herða til muna ágreining foreldra og torvelda samvinnu þeirra í þeim málum sem sýslumaður hefur til umfjöllunar.
- 7) Óumdeilt er að ágreiningur foreldra um umgengni hefur slæm áhrif á líðan þeirra barna sem deilt er um. Hefur það margsinnis komið fram í samtölum starfsmanna embættisins við börn að þeim líður illa og að þau telji sig oft á tíðum bera ábyrgð á því hvernig komið er. Verði frumvarpið að lögum, er að mati sýslumanns, líklegt að frásögn barns af aðstæðum og hegðun foreldra muni hafa veruleg áhrif á það hvort foreldri verði látið sæta fangelsisvist eða ekki. Verður að telja óþóðlegt að setja þær byrðar á barn að það beri ábyrgð á því að hvort foreldri þess verði refsað með þessum hætti eða ekki.
- 8) Ætla má að foreldri sem látið hefur verið sæta fangelsisvist sé ekki fúst til samstarfs við hitt foreldrið. Deilan verður jafnvel harðari og erfiðari fyrir barnið.
- 9) Að mati sýslumanns hefur opinber umræða um frumvarpið gefið mjög óraunhæfar væntingar um að þessi mál muni öll ganga hraðar fyrir sig, málmeðferðin verði skýrari, ágreiningur foreldra muni minnka og að foreldrar muni bæta hegðun sína. Líklegra verður að telja að refsíúræðið verði tímafrekt, málsmeðferð verði flóknari og óskýrari frá því sem nú er og að ágreiningur foreldranna verði djúpstæðari og aðstæður barnsins verri.
- 10) Í greinargerð frumvarpsins segir um dagsektir skv. 48. gr. barnalaga: „Óumdeilt er að þetta úrræði hefur ekki virkað til að tryggja þennan mikilvæga rétt barnsins. Þessi málsmeðferð hjá sýslumanni er hæði tímafrek og kostnaðarsöm auk þess sem ákvörðunum um dagsektir er sjaldan fylgt eftir með fjárnámi.“
 - a. Sú fullyrðing að það sé óumdeilt að úrræðið hafi ekki virkað stenst ekki skoðun. Hún byggir augljóslega á vanþekkingu eða í besta falli á misskilningi. Benda má á að á árunum 2014 til og með 2016 höfðu embættin þrjú á höfuðborgarsvæðinu og síðar sýslumaðurinn á höfuðborgarsvæðinu til meðferðar 227 kröfur um dagsektir skv. 48. gr. barnalaga. Á sama tíma voru kveðnir upp 11 úrskurðir þar sem lagðar voru á dagsektir og 13 úrskurðir þar sem hafnað var að leggja á dagsektir. Öðrum málum lauk með öðrum hætti, t.d. með afturköllun málshefjanda þar sem umgengni

Sýslumaðurinn á höfuðborgarsvæðinu

Hliðasmári 1, 201 Kópavogi • www.syslumenn.is • ljolskylda@syslumenn.is • kt.650914-2520 • sími 458-2000

komst á. Séu þessar tölur skoðaðar er augljóst að þó nokkur árangur er að nást í þessum málum. Árangur sem m.a. byggir á því að fá foreldrana til samstarfs og samvinnu sem hefur leitt af sér samkomulag þeirra um ágreiningsefnið. Það má þó vissulega taka undir að þessi mál taka oft á tíðum of langan tíma hjá sýslumönnum. Að mati sýslumanns ætti að leggja meiri áherslu á að stytta þann tíma, frekar en að flækja málsmeðferð þessara mála með þeim hætti sem frumvarpið leggur til. Augljósasta leiðin í þeim efnum væri að gera sýslumannsembættin betur í stakk búin til að sinna málaflokknum, t.d. með auknum fjárheimildum svo fjölga mætti starfsmönnum.

- b. Sú fullyrðing að ákvörðunum um dagsektir sé sjaldan fylgt eftir með fjárnámi þykir líka sæta furðu í þessu samhengi. Sé ákvörðun um að leggja á dagsektir ekki fylgt eftir með fjárnámi þykir það að mati sýslumanns frekar benda til þess að úrræðið virki, þar sem það hefur leitt til þess að umgengni hefur komist á og að þess vegna hafi ekki verið krafist fjárnáms. Í það minnsta er það reynsla starfsmanna embættisins að í þeim tilvikum sem umgengni kemst ekki á í kjölfar dagsektarúrskurðar, þá sé í nánast öllum tilvikum farið fram á fjárnám.

- 11) Þá þykir sýslumanni rétt að taka fram að embættið hefur til langs tíma sent tilkynningar til viðeigandi barnaverndarnefnda þegar kveðnir eru upp úrskurðir þar sem lagðar eru dagsektir á foreldri. Að mati sýslumanns felur tálmun á umgengni í sér brot umsjónaraðila gagnvart barni, sbr. núgildandi 98. gr. barnaverndarlaga nr. 80/2002. Af hálfu sýslumanns verður ekki séð að umrædd lagabreyting sé nauðsynleg til að koma málum í þann farveg sem markmiðið virðist vera með frumvarpinu.

Virðingarfyllt
Sýslumaðurinn á höfuðborgarsvæðinu

Þórólfur Halldórsson

Velferðarnefnd Alþingis

Reykjavík, 30. október 2019

Efni: Frumvarp til laga um breytingu á barnaverndarlögum, nr. 80/2002 (refsing við tálmun eða takmörkun á umgengni), 123. mál.

Vísað er til tölvupósts nefndasviðs Alþingis, frá 17. október 2019, þar sem óskað var eftir umsögn umboðsmanns barna um framangreint frumvarp.

Í frumvarpi þessu er eingöngu vikið að afmörkuðu atriði viðfangsefnis sem er bæði flókið og margþætt en það er ágreiningur foreldra um málefni sameiginlegra barna eftir skilnað eða sambúðarslit. Í frumvarpinu er ekki að finna neina umfjöllun um leiðir að bættri þjónustu eða möguleg úrræði til að koma í veg fyrir að þær aðstæður skapist að barn fái ekki að njóta umgengni við báða foreldra. Eingöngu er kveðið á um um viðurlög sem samkvæmt frumvarpinu er ætlað að undirstrika það sjónarmið að tálmun eða takmörkun á umgengni sé brot á skyldum foreldris. Um er að ræða flókið viðfangsefni sem kallar á umræðu og gerir kröfu um aukna þekkingu og nýja nálgun með fjölbreyttari lausnum.

Að mati umboðsmanns barna er þörf á mótun nýrrar heildarstefnu í þessum málaflokki, þar sem taka þarf til skoðunar mögulega aðkomu annarra stuðningskerfa eins og félagsþjónustu og barnaverndar sveitarfélaga. Líta þarf til reynslu nágrannalandanna á þessu sviði og brýnt er að fjölga úrræðum og bæta aðgengi að fyrirbyggjandi úrræðum, en foreldrum í þessari stöðu stendur yfirleitt engin þjónusta til boða fyrr en upp er kominn ágreiningur. Þá gerir langur biðtími málin flóknari og erfiðari úrlausnar þegar þau koma loks til meðferðar. Foreldrum þarf að standa til boða þjónusta sérfræðinga, líkt og þekkist í nágrannalöndunum, sem veita þeim aðstoð við að komast að niðurstöðu, strax í aðdraganda skilnaðar eða sambúðarslita, um fyrirkomulag

Lögheimilis, forsjár og umgengni, auk annarra atriða sem varða samvinnu þeirra um að ala upp barn á tveimur heimilum. Þannig er í mörgum tilvikum hægt að koma í veg fyrir að upp komi ágreiningur og togstreita milli foreldra, sem veldur börnum mikilli vanlíðan og streitu, og getur komið í veg fyrir að börn fái að njóta umönnunar beggja foreldra.

Þá er einnig brýnt að taka til skoðunar hvernig er hægt að efla foreldrafærni almennt með því að bæta fræðslu til foreldra um þarfir, réttindi og hagsmuni barna, en það er mikilvægur liður í því að koma í veg fyrir ágreining foreldra á seinni stigum.

Ljóst er að mál þar sem því er haldið fram að umgengni sé tálmuð þurfa að fá skjóta meðferð, þannig að strax sé úr því skorið hvort verið sé að koma í veg fyrir umgengi vegna þess að foreldri hefur áhyggjur af velferð barns eða hvort aðrar ástæður búa þar að baki. Þá þarf að tryggja að barn fari ekki í eftirlitslausa umgengni ef vísbendingar eru um að öryggi þess, heilsu eða velferð, sé stefnt í hættu.

Í öllum tilvikum er ljóst að báðir foreldrarnir, og sérstaklega þau börn sem um ræðir, þurfa á stuðningi og þjónustu sérfræðinga að halda. Ef aðbúnaði eða umönnun barns er áfátt á heimili annars foreldris þess, þarf að tryggja því foreldri stuðning í uppeldishlutverki sínu, að því gefnu að ekki sé um að ræða það alvarlegt ástand að umgengni geti ekki talist réttlætánleg. Þá geta foreldrar þurft á stuðningi að halda við að koma samskiptum sínum og samvinnu í ásættanlegt horf þannig að barn fái notið þess sjálfsagða réttar að þekkja og umgangast báða foreldra sína.

Í greinargerð frumvarpsins er fjallað um það fyrirkomulag þar sem umgengni er komið á með aðför og hversu íþyngjandi það er fyrir börn. Umboðsmaður barna tekur undir þau sjónarmið en áréttað jafnframt að fangelsisvist foreldris er barni mun þungbærari. Markmiðið ætti ávallt að vera að tryggja rétt barna til umgengni við báða foreldra, nema annað sé talið barni fyrir bestu, í stað þess að færa umgengnina frá einu foreldri til annars. Þá er fangelsisvistun foreldris ekki til þess fallin að leysa úr þeim vanda sem til staðar er þegar annað foreldrið ásakar hitt um að tálma umgengni við barn. Í því felst engin lausn á þeim alvarlega vanda þegar velferð barns er stefnt í hættu á heimili annars foreldris þess, og það er sannarlega ekki lausn á þeim vanda þegar ásökun um tálmun á umgengni er ein birtingarmynd langvarandi ágreinings foreldra um málefni barns.

Ein af grundvallarreglum Barnasáttmálans, 3. greinin, kveður á um að allar ákvarðanir eða ráðstafanir yfirvalda er varða börn skulu byggðar á því sem er börnum fyrir bestu. Setja á lög og reglur sem tryggja börnum þá vernd og umönnun sem velferð þeirra krefst. Með hliðsjón af öllu framangreindu er það mat umboðsmanns barna að frumvarpið uppfylli ekki þær kröfur og er því ekki hægt að mæla með samþykkt þess.

Virðingarfyllst,

Salvör Nordal,
umboðsmaður barna

„Velferðarnefnd Alþingis sendir yður til umsagnar frumvarp til laga um barnaverndarlög (refsing við tálmun eða takmörkun á umgengni), 123. mál.”

Umsögn:

Frumvarpið er byggt á fölsuðum geðfræðikenningum, sem kallaðar hafa verið PAS. Þær eru byggðar á þeirri fullyrðingu, að mæður „inræti” börnum sínum ósannindi og hatur á föður, að ósekju af hans hálfu. Höfundur þessara kenninga hét Richard Gardner, var geðlæknir að mennt (kallaði sig um tíma prófessor án þess að vera það)¹. RG var barnaníðingur og bjó til kenningarnar til að auðvelda sér sjáfum og síðar öðrum barnaníðingum, að níðast á börnum. RG svipti sig lífi er upp um hann komst.²

Þeir, sem trúa því, að mæður „tálmi” (mæðrasektamiðað orð) á grundvelli þessara falskenninga halda því jafnframt fram, að feður tálmi ekki. Þeir vilja engin viðurlög við því ofbeldi, sem tíðkast hjá ofbeldisfeðrum (auðvitað ekki öllum feðrum) að beita, svo sem að skila ekki börnum heim eftir samverur, eyðileggja fatnað barna, skila ekki skólagögnum heim með börnunum, skelfa barnið, loka það inni, þeir fá ofsareiðköst, og beita margs konar öðru valdi. Orsakir framangreinds ofbeldis feðra, skv. þeim er trú á falskenningarnar og á að vera meint ofbeldi mæðranna gagnvart feðrum.

Athyglisvert í málflutningi stuðningsmanna fangelsunar mæðra er, að börnin sjálf virðast ekkert vægi hafa, þau hafi engin mannréttindi og þau séu ekki til sem aðilar máls. Í deilum um börn eru ekki bara tveir einstaklingar með full mannréttindi, heldur eru börnin augljóslega með full mannréttindi og fullgildir aðilar máls.

Það er varað við þessum falskenningum í greinargerð með ísl. barnalögunum nr. 80/2002. Þrátt fyrir það trúa ýmsir hérlandis á falskenningar þessar og mætti spyrja sig um orsakir þess og hver ávinningur sé af því að trúa á falskenningar.

Það er einnig varað við þessum falskenningum um mest allan hinn vestræna heim.

Í Bandaríkjunum var þessum falskenningum hafnað, dómaraþar hafa bannað að nota þær. Þá hefur bandaríska sálfræðingfélagið varað við þessum falskenningum.³

¹ Gunnar Hrafn Birgisson, sálfr. á Vísi, 2009

² Sjá internet, Richard Gardner

³ GHB, sálfr. á Vísi 2009

Á Íslandi hafa dómarar oftast en ekki kveðið upp dóma vilhalla ofbeldismönnum sökum svo kallaðs skorts á sönnunum. Verði mæðrafangelsunarfrumvarp nr. 123 að lögum, er rökstudd ástæða til að ætla, að sönnunarbyrði verði lögð á þann veikasta í samhenginu, þ.e.a.s. börnin. Sérlega íþyngjandi fyrir mæður og börn. Eins og lögin standa í dag er öll ábyrgð sett á mæður, varðandi það, að koma á og viðhalda umgengni. Því væri ástæða til að breyta og deila þeirri ábyrgð á báða foreldra í lögum.

Örfáar afleiðingar þess að hindra (tálma) samskipti móður og barns sem óumdeilanlega yrði, verði frv. 123 að lögum:

1. Börn þeirrar einu íslensku móður, sem fangelsuð hefur verið, hafa fyrr á þessu ári sent þingmönnum sitt mat á afleiðingum fangelsunar móður. Vísast til þess hér.

2. Sidsel Jensdatter Lyster, fyrsta konan, sem fangelsuð var í Danmörku fyrir að vernda dætur sínar fyrir ofbeldisföður hefur tjáð sig á íslensku árið 2017 ⁴.

Dr. Jens Lyster, er afi telpnanna, sem voru sviptar móður sinni með fangelsun hennar. Hann hefur skrifað alþingismönnum áður, er þetta fumv. var flutt. Gerir það hugsanlega einnig nú.

3. Þó nokkur dæmi, bæði á Norðurlöndum og á Íslandi eru um, að unglingar, sem hafa verið hindraðir í að hafa tengsl við móður, hafi svipt sig lífi. Hanne Barth, sem hafði verið neydd frá móður og látin deila rúmi með föður, hengdi sig upp úr fermingu. Dæmi hef ég fleiri, íslensk og erlend, en þau eru þagnarskyldumál. Ég þarf að afla heimilda aðstandenda ef ég ætti að geta sagt frá þeim.

Skýringar alvarlegra afleiðinga þess fyrir börn að vera svipt móður eru augljósar:

Af náttúrunnar hendi eru börn augljóslega tengdari móður frá upphafi meðgöngu. Því verður seint breytt. Upphaflegu tengslin styrkjast við brjóstagjöf, sem rannsóknir seinni ára styðja og leiða enn fremur í ljós, að brjóstagjöf sé nær nauðsynleg fyrir þroska ónæmiskefis svo og andlegan þroska hvers einstaklings.

Lokaorð:

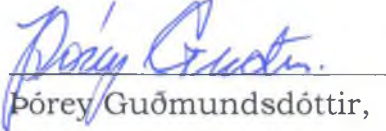
Hvernig getur hagsumunum barns verið borgið ef móðir er sett í fangelsi? Hvað með mæður, sem eiga börn með fleiri en einum manni, ef þær eru settar í fangelsi, hvers eiga þá þau börn þeirra feðra að gjalda?

⁴ Víkan, 28. tölubl. 79. árg. 20. júlí. 2017.

Ég hvet alþingismenn til að draga til baka eða fella frumvarp 123 og að því loknu hætta að leggja fram barnskemmandi og mæðrasakfellandi breytingartillögur við barnalög/barnaverndarlög. Slikt er brot á jafnræðisreglu Stjórnarskrár lýðveldisins Íslands og er sérlega íþyngjandi fyrir mæður og börn.

Börn eru ekki dauðir hlutir, sem foreldrar geta skipt á milli sín.

Þórey Guðmundsdóttir,
fv. sáttamaður sýslumanna (verktaki hjá Dómsmálarn.),
viðurk. handleiðari,
lögg. félagsráðgjafi,
prestur.